

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

PROGRAM PROGRAMME

13 - 15 Mai
May 13 - 15

2026

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Organizatori / Organisers:

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
Museum of National History and Archaeology Constanța
Centrul de Studii ale Civilizațiilor Mării Negre
Center for the Study of Black Sea Civilisations

Cu sprijinul / *with the support of the*
Consiliului Județean Constanța
Constanta County Council
Primăriei Orașului Cernavodă
Cernavoda City Hall

Parteneri / Partners:

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
“Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest
Facultatea de Istorie și Științe Politice Universitatea „Ovidius” din Constanța
Faculty of History and Political Sciences „Ovidius” University of Constanța

Comitetul Științific / Scientific Committee

- Valentina VOINEA - Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța
/ National History and Archaeology Museum of Constanța
- Raluca KOGĂLNICEANU - Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia și
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București / „1 Decembrie 1918”
University of Alba Iulia and “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest
- Cristian Eduard ȘTEFAN - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
/ “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest
- Adrian BĂLĂȘESCU - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
/ “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest

Secretar / Secretary

- Adrian IRIMIA - Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța /
National History and Archaeology Museum of Constanța

Traduceri limba engleză / Proofreading: Daniela Georgeta STRATIDES

Tehnoredactare / DTP: Valentina VOINEA, Nicoleta MIVU, Raluca KOGĂLNICEANU

Design: Alma PARASCA

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Miercuri - <i>Wednesday</i> 13 mai / May 11.00 – 13.30	DESCHIDEREA OFICIALĂ A SIMPOZIONULUI INTERNAȚIONAL „ZORII CIVILIZAȚIEI STRĂVECHI EUROPENE. FRAGMENTE DIN LUMEA GÂNDITORULUI” <i>THE OFFICIAL OPENING OF THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM “DAWN OF ANCIENT EUROPEAN CIVILIZATION. FRAGMENTS FROM THE WORLD OF THE THINKER”</i>
Miercuri - <i>Wednesday</i> 13 mai / May 13.30 – 15.00	PRÂNZ / LUNCH CATERING
Miercuri - <i>Wednesday</i> 13 mai / May 15.00 – 19.00	COMUNICĂRI PE SECȚIUNI <i>PAPERS PRESENTATIONS BY SECTIONS</i>
Joi - <i>Thursday</i> 14 mai / May 9.30 – 13.30	COMUNICĂRI PE SECȚIUNI <i>PAPERS PRESENTATIONS BY SECTIONS</i>
Joi - <i>Thursday</i> 14 mai / May 13.30 – 15.00	PRÂNZ / LUNCH CATERING
Joi - <i>Thursday</i> 14 mai / May 15.00 – 18.00	COMUNICĂRI PE SECȚIUNI <i>PAPERS PRESENTATIONS BY SECTIONS</i>
Vineri - <i>Friday</i> 15 mai / May 9.00 – 15.00	EXCURSIE DE DOCUMENTARE VIZITAREA CENTRULUI HAMANGIA, MUZEUL AXIOPOLIS, CERNAVODĂ DOCUMENTATION TRIP VISIT TO THE HAMANGIA CENTER, AXIOPOLIS MUSEUM, CERNAVODĂ
Vineri - <i>Friday</i> 15 mai / May 15.00	RETUR – GARĂ CFR, CONSTANȚA <i>RETURN TO CONSTANȚA TRAIN STATION</i>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

SĂLI / ROOMS	
SALA SENATULUI, ETAJ I, CAMPUS CORPUL A THE SENATE HALL, 1 ST FLOOR, CAMPUS BUILDING A	
Miercuri - <i>Wednesday</i> 13 – mai / May 11.00 - 13.30	DESCHIDEREA OFICIALĂ A SIMPOZIONULUI INTERNAȚIONAL „ZORII CIVILIZAȚIEI STRĂVECHI EUROPENE. FRAGMENTE DIN LUMEA GÂNDITORULUI” <i>THE OFFICIAL OPENING OF THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM ‘DAWN OF ANCIENT EUROPEAN CIVILIZATION. FRAGMENTS FROM THE WORLD OF THE THINKER’</i>
SALA „GOOGLE”, ETAJ I, CAMPUS CORPUL A “GOOGLE” ROOM, 1 ST FLOOR, CAMPUS BUILDING A	
Miercuri - <i>Wednesday</i> 13 mai / May 15.00 – 19.00 Joi – <i>Thursday</i> 14 mai / May 9.30 – 13.00 15.00 - 18.00	COMUNICĂRI PE SECȚIUNI <i>PAPERS PRESENTATIONS BY SECTIONS</i>

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Miercuri / *Wednesday*

13 mai / *May*

11.00 – 13.30

Sala Senatului, etaj I, Campus Corpul A
The Senate Hall , 1st Floor, Campus Building A

DESCHIDEREA OFICIALĂ A SIMPOZIONULUI INTERNAȚIONAL
„ZORII CIVILIZAȚIEI STRĂVECHI EUROPENE.
FRAGMENTE DIN LUMEA GÂNDITORULUI”

THE OFFICIAL OPENING OF THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM
“DAWN OF ANCIENT EUROPEAN CIVILIZATION.
FRAGMENTS FROM THE WORLD OF THE THINKER”

11.00 – 11.45	Alocuțiuni oficiale / <i>Official Speeches</i> <ul style="list-style-type: none"> • Delia Roxana CORNEA Directorul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța <i>Director of the National History and Archaeology Museum of Constanța</i> • Florin MITROI Președintele Consiliului Județean Constanța <i>President of the Constanța County Council</i> • Dan Marcel ILIESCU Rectorul Universității „Ovidius” din Constanța <i>Rector of the “Ovidius” University of Constanța</i> • Radu BĂJENARU Directorul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, București <i>Director of the “Vasile Pârvoan” Institute of Archaeology, Bucharest</i> • Cătălin Marian APOSTOL Primarul interimar al orașului Cernavodă <i>Interim Mayor of Cernavodă City</i>
11.45 – 12.00	Coffee break
12.00 – 13.00	<ul style="list-style-type: none"> • Puiu HAȘOTTI Dumitru Berciu (1907–1998) - Profesorul și Arheologul (evocare) <i>Dumitru Berciu (1907–1998) - The teacher and the archaeologist (evocation)</i>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

	<p style="text-align: center;">Lansare de carte / Book launch</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valentina VOINEA <p>Catalog: Centrul Hamangia – Muzeul Axiopolis, Cernavodă <i>Hamangia Center – Axiopolis Museum, Cernavodă</i></p>
	<p style="text-align: center;">Expoziție foto-documentară Documentary Photo Exhibition</p> <p style="text-align: center;">„Fragmente din lumea Gânditorului” “Fragments from the World of the Thinker”</p> <p style="text-align: center;">Organizatori / Organizers Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța <i>National History and Archaeology Museum of Constanța</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Valentina Voinea • Adrian Irimia <p style="text-align: center;">Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București <i>“Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Bucharest</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Raluca Kogălniceanu • Cristian Eduard Ștefan
13.30 – 15.00	PRÂNZ / LUNCH CATERING

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Miercuri - Wednesday

13 mai / May

15.00 – 19.00

Sala „Google”, etaj I, Campus, Corp A

“Google” Room, 1st Floor, Campus Building A

SECȚIUNEA: CULTURA HAMANGIA ȘI „VECHEA EUROPĂ”

SECTION: HAMANGIA CULTURE AND “OLD EUROPE”

Moderatori / Chairs:

Valentina VOINEA

Adrian BĂLĂȘESCU

Secretar / Secretary: Adrian IRIMIA

15.00 – 15.20	<ul style="list-style-type: none"> Valentina VOINEA, Constantin BĂJENARU, Adrian IRIMIA, Marius LASCU, Manuela MĂIȚĂ, Vitalie BODOLICĂ, Cătălin NOPCEA, Petrică COLȚEANU, Laura GHEORGHIU, Ioana DORCU, Ștefan GEORGESCU, Ana HAMAT-GEORGESCU <p>Regândirea și reimaginarea comunităților Hamangia în lumina cercetărilor arheologice preventive din jud. Constanța <i>Rethinking and reimagining of Hamangia communities in light of preventive archaeological research in Constanța County</i></p>
15.20 – 15.40	<ul style="list-style-type: none"> Vladimir SLAVCHEV <p>Cultura Hamangia pe teritoriul Bulgariei: stadiul cercetărilor <i>Hamangia Culture on the territory of Bulgaria: state of research</i></p>
15.40 – 16.00	<ul style="list-style-type: none"> Laurent CAROZZA, Cristian MICU, Albane BURENS, Laurence MANOLAKAKIS, Florian MIHAIL, Raluca KOGĂLNICEANU, Nikoleta NIKOLOVA, Desislava HRISTOVA, Adelina DOGARU, Andrei ASĂNDULESEI, Constantin HAITĂ, Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU, Noëlle PROVENZANO, Yolaine MAIGROT, Maria IVANOVA-BIEG, Tim LAUSCHKE, Emmanuelle CASANOVA, Sylvie PHILIBERT, Jean-Michel CAROZZA, Laurent BOUBY, Sorin AILINCĂI <p>Dumitrul Berciu și cultura Hamangia: reevaluarea vechilor săpături și direcții de cercetare noi <i>Dumitru Berciu et la culture Hamangia : réévaluation des fouilles</i></p>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

	<i>anciennes et nouvelles voies de recherche</i> <i>Dumitru Berciu and the Hamangia Culture: reassessing early excavations and exploring new research perspectives</i>
16.00 – 16.20	<ul style="list-style-type: none"> Ivan VAJSOV, Vladimir SLAVCHEV Hamangia IV: caracteristici arhitecturale în tell-ul de la Durankulak – Insula Mare <i>Hamangia IV: architectural features at Durankulak – Golemija Ostrov (Big Island) tell</i>
16.20 – 16.40	<ul style="list-style-type: none"> Cristian Eduard ȘTEFAN Așezarea Boian-Bolintineanu de la Bălăceanca - Terasa de la SSV de tell <i>The Boian-Bolintineanu settlement at Bălăceanca - Terasa de la SSV de tell</i>
16.40 – 17.00	<ul style="list-style-type: none"> Stănică PANDREA, David-Alexandru BACIU Începuturile culturii Gumelnița în Câmpia Brăilei <i>The beginnings of the Gumelnitsa culture in the Brăila Plain</i>
17.00 – 17.20	<ul style="list-style-type: none"> Coffee break

SECȚIUNEA: VIAȚĂ ȘI MOARTE ÎN „VECHEA EUROPA”

SECTION: LIFE AND DEATH IN “OLD EUROPE”

Moderatori / Chairs:

Raluca KOGĂLNICEANU

Cristian Eduard ȘTEFAN

Secretar / Secretary: Adrian IRIMIA

17.20 – 17.40	<ul style="list-style-type: none"> Adina BORONEANȚ, Monica MĂRGĂRIT, Clive BONSALE Practici funerare: trecerea de la mezolitic la neolitic în zona Porțile de Fier ale Dunării <i>Death on the Danube: the Mesolithic – Neolithic transition in the Iron Gates of the Danube</i>
17.40 – 18.00	<ul style="list-style-type: none"> Raluca KOGĂLNICEANU, Adrian BĂLĂȘESCU Moartea și relațiile om - animal în situl Hamangia de la Cernavodă – Columbia D <i>Death and human - animal relationships at the Hamangia site of Cernavodă – Columbia D</i>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

18.00 – 18.20	<ul style="list-style-type: none"> • Cătălin LAZĂR <p>Cronologia absolută a necropolei de la Cernavodă: noi date radiocarbon în contextul necropolelor neolitice și eneolitice timpurii din estul României</p> <p><i>The absolute chronology of the Cernavodă necropolis: new radiocarbon data in the context of Neolithic & Early Chalcolithic cemeteries from eastern Romania</i></p>
18.20 – 18.40	<ul style="list-style-type: none"> • Livia ERMURACHI, Eugen MISTREANU <p>Necropola eneolitică plană de la Giurgiulești - între est și vest: o nouă analiză în baza reinventarierii materialului arheologic</p> <p><i>The Eneolithic flat necropolis from Giurgiulesti - between East and West: a new analysis based on the re-inventory of archaeological material</i></p>
18.40 – 19.00	Discuții /Discussions

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Joi / Thursday

14 mai / May

9.30 – 13.30 / 15.00 – 18.00

SECȚIUNEA: DE LA MEȘTEȘUG LA ARTĂ SECTION: *FROM CRAFT TO ART – TECHNOLOGY AND FUNCTIONALITY*

Moderatori / Chairs:

Cristian MICU

Cătălin LAZĂR

Secretar / Secretary: Adrian IRIMIA

9.30 – 9.50	<ul style="list-style-type: none"> • Vasile OPRIȘ, Valentina VOINEA, Adrian IRIMIA, Marta PETRUNEAC, Dragoș MIREA <p>Ceramică imprimată în zona vest-pontică: dovezi din contextele Prehamangia și Hamangia timpurie de la Palazu Mare <i>Impressed pottery on the western Pontic coast: evidence from Prehamangia and early Hamangia contexts at Palazu Mare</i></p>
9.50 – 10.10	<ul style="list-style-type: none"> • Camelia Mirela VINTILĂ, Monica MĂRGĂRIT <p>Reevaluarea pieselor de podoabă din materii dure animale descoperite în necropola de la Cernica <i>Reevaluation of personal adornments made of hard animal materials from the necropolis of Cernica</i></p>
10.10 – 10.30	<ul style="list-style-type: none"> • Ana ILIE, Adrian IORDACHE, Dragoș Viorel BREZOI, Anca Irina GHEBOIANU <p>Noi analize arheometrice ale unor probe ceramice provenind din nivelurile Boian, situl Hârșova-tell <i>New archaeometric analyses of ceramic samples from Boian levels at the Hârșova-tell site</i></p>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

SECȚIUNEA: GESTURI ȘI SIMBOLURI ÎN ARTA NEOLITICĂ SECTION: GESTURES AND SYMBOLS IN NEOLITHIC ART

Moderatori / Chairs:

Adina BORONEANȚ

Vladimir SLAVCHEV

Secretar / Secretary: Adrian IRIMIA

10.30 – 10.50	<ul style="list-style-type: none"> • Katia VULCAN-MOLDOVEANU, Andreea BÎRZU <i>„Gânditorul cu ochi de scoică”</i>: o privire asupra diversității figurinelor antropomorfe de la Vitănești-Măgurice <i>“The Thinker with shell eyes”</i>: A glimpse into the diversity of anthropomorphic figurines from Vitănești-Măgurice
10.50 – 11.10	<ul style="list-style-type: none"> • Constantin PREOTEASA Tema „Gânditorului” în arta figurativă a culturii Precucuteni <i>The theme of “The Thinker” as reflected in the figurative art of the Precucuteni Culture</i>
11.10 – 11.30	Coffee break
11.30 – 11.50	<ul style="list-style-type: none"> • Nikoleta NIKOLOVA Analiza comparativă a figurinelor culturii Hamangia cu cele specifice culturilor învecinate <i>Comparative analysis of figurines from the Hamangia culture with neighboring cultures</i>
11.50 – 12.10	<ul style="list-style-type: none"> • Desislava HRISTOVA La vest de Hamangia: modele arhitecturale în eneoliticul timpuriu și mijlociu <i>West of Hamangia: architectural models in the Early and Middle Chalcolithic</i>
12.30 – 12.50	<ul style="list-style-type: none"> • Eugen MISTREANU Considerații privind plastica antropomorfă din lut în mediul cultural Bolgrad-Aldeni: între simbolism și practică <i>Considerations on anthropomorphic clay sculpture in the Bolgrad-Aldeni cultural environment: between symbolism and practice</i>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

12.50 – 13.10	<ul style="list-style-type: none"> • Adela KOVÁCS, Constantin APARASCHIVEI, Alexandru NECHIFOR <p>O reprezentare zoomorfă de tip <i>amphisbaena</i> din aşezarea eneolitică de la Drăguşeni-Ostrov (jud. Botoşani): consideraţii morfologice şi simbolice</p> <p><i>A zoomorphic representation of the amphisbaena type from the Eneolithic settlement of Drăguşeni-Ostrov (Botoşani County): morphological and symbolic considerations</i></p>
13.10 – 13.30	<ul style="list-style-type: none"> • Mihai GLIGOR <p>Arta plastică neolitică şi eneolitică din Transilvania. Descoperiri recente din situl Alba Iulia – Lumea Nouă</p> <p><i>Transylvanian Neolithic and Eneolithic plastic art. Recent discoveries from Alba Iulia – Lumea Nouă site</i></p>
13.30 – 15.00	PRÂNZ / LUNCH CATERING

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

**SECȚIUNEA: ABORDĂRI BIOARHEOLOGICE ÎN SPAȚIUL
CARPATO-DANUBIANO-PONTIC (MILENIUL V A.CHR.)**

**SECTION: BIOARCHAEOLOGICAL APPROACHES TO THE
CARPATHO – DANUBIANO – PONTIC SPACE
(5TH MILLENNIUM BC)**

Moderatori / Chairs:

Valentin RADU

Stănică PANDREA

Secretar / Secretary: David – Alexandru BACIU

15.00 – 15.20	<ul style="list-style-type: none"> • Valentin RADU Analiza resturilor de pește din așezările umane din Dobrogea (mileniile VI-V a.Chr.) <i>Analysis of fish remains assemblages from human settlements in Dobrogea (6th-5th millennia BCE)</i>
15.20 – 15.40	<ul style="list-style-type: none"> • Adrian BĂLĂȘESCU Strategii de exploatare a mamiferelor în cadrul comunităților Hamangia din România <i>Mammal exploitation strategies within Hamangia communities in Romania</i>
15.40 – 16.00	<ul style="list-style-type: none"> • Mihaela-Cristina IACOB, Mihaela GOLEA Utilizarea plantelor în Dobrogea în prima parte a mileniului al V-lea a.Chr. <i>The use of plants in Dobrogea in the first part of the 5th millennium BC</i>
16.00 – 16.20	<ul style="list-style-type: none"> • Beatrice PERIPOLI, Raluca KOGĂLNICEANU, Angela SIMALCSIK, Ilenia GENTILE, Emanuela CRISTIANI, Giorgio MANZI, Dušan BORIĆ Reconstituirea istoriilor de viață ale populației din necropola de la Cernica: gradul de sănătate și cauze ale mortalității determinate prin analiza histologică a cementului și smalțului dentar <i>Reconstructing individual life histories in the Cernica population: health and mortality through histological analysis of dental cementum and enamel</i>

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

16.20 – 16.40	<ul style="list-style-type: none"> Ana GARCÍA-VÁZQUEZ, Kamen BOYADZHIEV, Petra COMAN, Adrian BĂLĂȘESCU, Mihaela GOLEA, Gabriel VASILE, Valentin RADU, Mihai SECU, Viorel ATUDOREI, Vasile OPRIȘ, Cătălin LAZĂR <p>Moduri de procurare a hranei și de gestionare a animalelor în mileniul al V-lea î.Hr.: perspective izotopice privind comunitățile Boian și Kojdadermen – Gumelnița – Karanovo VI</p> <p><i>Foodways and Animal Management in the Fifth Millennium BC: Isotopic Insights from Boian and Kojdadermen – Gumelnița – Karanovo VI Communities</i></p>
16.40 – 17.00	<ul style="list-style-type: none"> David-Alexandru BACIU, Adrian BĂLĂȘESCU <p>Studiu arheozoologic preliminar privind comunitățile Gumelnița de-a lungul fazei A1, pe teritoriul României</p> <p><i>Preliminary archaeozoological study of the Gumelnița communities belonging to the A1 phase within the territory of Romania</i></p>
17.00 – 18.00	Discuții /Discussions

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

**REZUMATE
ABSTRACTS**

CULTURA HAMANGIA ȘI „VECHEA EUROPĂ”
HAMANGIA CULTURE AND “OLD EUROPE”

Regândirea și reimaginarea comunităților Hamangia
în lumina cercetărilor arheologice preventive din județul Constanța

Valentina VOINEA, Constantin BĂJENARU, Adrian IRIMIA,
Marius LASCU, Manuela MĂIȚĂ, Vitalie BODOLICĂ,
Cătălin NOPCEA, Petrică COLȚEANU,
Laura GHEORGHIU, Ioana DORCU,
Ștefan GEORGESCU, Ana HAMAT-GEORGESCU

Săpăturile arheologice preventive organizate de către Muzeul de Istorie și Arheologie Constanța, în ultimul deceniu, au adus la lumină artefacte extraordinare și au permis cercetarea unor situri noi, pe suprafețe mari, deschizând noi orizonturi de cunoaștere și înțelegere a comunităților neo-eneolitice din spațiul vest-pontic. Cele mai multe descoperiri atribuite comunităților Hamangia se concentrează în apropierea lacurilor, de-a lungul cursurilor de apă ce alimentează și astăzi lacurile marine Siutghiol, Techirghiol și Mangalia. Identificarea noilor situri a permis surprinderea dinamicii locuirii comunităților Hamangia în strânsă legătură cu oscilațiile nivelului Mării Negre de la sfârșitul mileniului VI BC și prima jumătate a mileniului V BC. Fenomenul de „roire” într-o microregiune poate fi demonstrat spațial, fiind identificate urme de locuire din mai multe faze evolutive Hamangia, dispuse de-a lungul cursurilor de apă dulce. Spre deosebire de așezări, spațiile de cult au păstrat același amplasament timp de câteva secole (Techirghiol – Dealul Minerva / Paloda, Durankulak). Între comunitățile Hamangia din spațiul vest-pontic au existat strânse legături, după cum o dovedesc piesele aproape identice și tehnicile de construcție comune, identificate în situri din Bulgaria și România.

Cercetarea unor situri pe suprafețe de peste 5000 mp, ca cele de la Constanța – Alezzi și Provadia – Solnitsata, a permis descoperirea unor incinte circulare impresionante, cu ziduri de piatră, ridicate la sfârșitul culturii Hamangia, fapt ce relevă o organizare socială superioară, capabilă să coaguleze energiile mai multor comunități învecinate.

Rethinking and reimagining of Hamangia communities
in light of preventive archaeological research in Constanta County

The preventive archaeological excavations organized by the National Museum of History and Archaeology of Constanța over the past decade have unearthed extraordinary artifacts and enabled the exploration of new sites across large areas, opening up new horizons

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

of knowledge and understanding regarding the Neo-Eneolithic communities of the Western Pontic region. Most of the discoveries attributed to the Hamangia communities are concentrated near lakes, along the waterways that still feed the marine lakes of Siutghiol, Techirghiol, and Mangalia today. The identification of new sites has made it possible to capture the dynamics of Hamangia community settlement in close connection with fluctuations in the Black Sea level, from the end of the 6th millennium BC to the first half of the 5th millennium BC. The phenomenon of “swarming” within a microregion can be demonstrated spatially, as traces of settlement from several Hamangia evolutionary phases have been identified, arranged along freshwater watercourses. Unlike settlements, cult sites retained the same location for several centuries (Techirghiol – Minerva Hill / Paloda, Durankulak). Close ties existed among the Hamangia communities in the Western Pontic region, as evidenced by nearly identical artifacts and common construction techniques identified at sites in Bulgaria and Romania.

Excavations at sites covering more than 5,000 square meters, such as those at Constanța – Alezzi and Provadia – Solnitsata, have revealed impressive circular enclosures with stone walls, built at the end of the Hamangia culture, a fact that suggests a highly organized society capable of uniting the energies of several neighboring communities.

Cultura Hamangia pe teritoriul Bulgariei: stadiul cercetărilor

Vladimir SLAVCHEV

D. Berciu a fost cel care a analizat pentru prima dată răspândirea culturii Hamangia pe teritoriul Bulgariei, cu prilejul cercetărilor sale efectuate în perioada 1952-1958. Ca urmare a săpăturilor arheologice efectuate de către prof. H. Todorova (NAIM-BAS) și Todor Dimov (RMH-Dobrich), din ultimele trei decenii ale secolului XX, au putut fi lămurite o serie de aspecte legate de etapele de dezvoltare, aria de răspândire și principalele caracteristici ale culturii Hamangia. La începutul secolului XXI, cercetările arheologice au fost sistate pentru o perioadă, reluate ulterior după 2007, ocazie cu care au fost reperate noi aspecte importante în cadrul siturilor arheologice de la Provadia – Solnitsata (2007), Suvorovo (2010) și Durankulak (2015). Ulterior, prin prisma cercetărilor arheologice sistematice, informațiile referitoare la răspândirea culturii Hamangia pe teritoriul Bulgariei s-au îmbogățit, astăzi fiind cunoscute 25 de situri pe acest teritoriu. Pentru unele dintre acestea dispunem de informații sumare, obținute fie întâmplător, în decursul săpăturilor efectuate de către specialiști, fie prin intermediul unor terțe persoane care desfășurau diverse activități de construcții etc. Au fost întâmpinate și situații speciale, în care au fost identificate situri arheologice în timpul periegezelor, fără a mai fi necesară efectuarea de săpături arheologice.

Actualmente, siturile cercetate de către arheologi prin intermediul săpăturilor sistematice sau de salvare sunt doar șapte, și anume: 1. situl din apropiere de

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Valchidol; 2. așezarea din proximitatea localității Dolapkulak, lângă Draganovo; 3. complexul alcătuit dintr-o așezare, un tell și o necropolă din apropiere de Durankulak; 4. așezarea reperată pe teritoriul localității Novite Lozya, lângă orașul Shabla; 5. complexul format dintr-un tell și un centru de extracție a sării(?) din Solnitsata, lângă orașul Provadia; 6. așezarea plasată în perimetrul localității Koriyata, lângă orașul Suvorovo; 7. necropola Varna II, plasată în perimetrul orașului omonim. Celor menționate anterior li se adaugă, spre completare, situl din proximitatea satului Brestak, al cărui material ceramic identificat prezintă o serie de caracteristici mixte, specifice culturilor Usoe și Hamangia.

La momentul actual, se poate afirma că această cultură este bine reprezentată, în toate etapele sale, pe teritoriul Bulgariei. Dacă, inițial, aria de răspândire a acestei culturi se limita doar la teritoriul Dobrogei, în etapa finală, cea de-a IV-a, poate fi observată și o contopire între aceasta și cultura Sava, identificată mai la sud, în valea râului Kamchia; astfel, aria de răspândire se întinde până în zona versanților nordici ai Munților Balcani. În ciuda perioadei considerabile de timp ce a trecut de la descoperirea sa, cercetările efectuate în ultimele două decenii s-au concentrat asupra etapei finale de evoluție, etapele anterioare acesteia aflându-se într-un stadiu incipient de studiu. Cunoscute doar din rapoarte preliminare, descoperirile integrale privind majoritatea siturilor cercetate nu au putut fi încă publicate. Situația se dovedește a fi și mai complexă, dată fiind lipsa publicațiilor privind așezările acestei culturi. Singurul vestigiu publicat integral, în acest moment, este necropola de lângă satul Durankulak, ce oferă o imagine completă asupra dezvoltării practicilor funerare ale culturii Hamangia, de la apariția sa până la etapa finală de dezvoltare. Deocamdată, acest caz poate fi considerat izolat, dat fiind faptul că numeroasele informații obținute cu prilejul cercetărilor arheologice efectuate nu pot fi confruntate și, astfel, o serie de aspecte din cadrul acestei culturi rămân neelucidate. Cu toate acestea, în prezent se desfășoară o muncă intensă de prelucrare a materialului disponibil și sperăm că, în viitorul apropiat, acesta să facă obiectul unor publicații de specialitate, astfel încât datele să poată fi comparate cu cele aferente noilor descoperiri întreprinse pe teritoriul României.

Hamangia Culture on the territory of Bulgaria: state of research

The discoverer of the culture, D. Berciu, first noted the spread of the Hamangia culture on the territory of Bulgaria during his visits in the period 1952-1958. After the active field work of Prof. H. Todorova (NAIM-BAS) and Todor Dimov (RMH-Dobrich) in the last three decades of the 20th century, its phases of development, territory of distribution and main characteristics were clarified. At the beginning of the 21st century, active field research ceased for a while, but after 2007, they marked new activity with the resuming of excavations at Provadia – Solnitsata (2007), Suvorovo (2010) and Durankulak (2015). Later, because of field surveys and rescue excavations, our information about the spread of the Hamangia culture in Bulgaria grew. Today, 25 sites for this territory are known. For some of them, we have only cursory information from

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

accidental discoverers; people carrying out various construction activities, etc. There are quite a few sites discovered during field surveys, without excavations.

For now, those that have been studied by archaeologists during regular or rescue excavations are only seven: 1. the site near Valchidol; 2. the settlement in the Dolapkulak locality near the village of Draganovo; 3. the complex of a settlement, tell and necropolis near the village of Durankulak; 4. the settlement in the Novite Lozya locality near the town of Shabla; 5. the complex of a tell and a salt production center? in Solnitsata near the town of Provadia; 6. the settlement in the Koriyata locality near the town of Suvorovo; 7. the Varna II necropolis near the town of Varna. To these we have to add the site near the village of Brestak, where the ceramics show mixed features of the Usoe and Hamangia cultures.

At present, it can be said that the culture is represented on the territory of Bulgaria in all its phases. While for most of the time its distribution was limited only within Dobrudja, during its final, IV phase, integration occurred with the Sava culture lying to the south to the valley of the Kamchia River; so, the area reached the northern slopes of the Balkan Mountains. Despite the considerable period since its identification, the research during the last two decades has concentrated mainly on its final phase and is still in its initial stage for the earlier periods. Known only from preliminary reports, the finds from most sites are not published yet. The situation is further complicated by the lack of published features for the entire culture. The only fully published site at the moment is the necropolis near the village of Durankulak, which provides a complete picture of the development of the funerary practices of the Hamangia culture from its emergence to its final stage. Unfortunately, this case remains isolated, and the rich information cannot be compared with anything else. Thus, a number of problems in the study of the culture remain unresolved. However, intensive work is currently underway to process the available material, and we hope that in the near future it will be presented in published form so that it can be compared with new discoveries from the territory of Romania.

Dumitru Berciu et la culture Hamangia: réévaluation des fouilles anciennes et nouvelles voies de recherche

Laurent CAROZZA, Cristian MICU,
Albane BURENS, Laurence MANOLAKAKIS, Florian MIHAIL,
Raluca KOGĂLNICEANU, Nikoleta NIKOLOVA, Desislava HRISTOVA,
Adelina DOGARU, Andrei ASĂNDULESEI, Constantin HAITĂ,
Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU, Noëlle PROVENZANO,
Yolaine MAIGROT, Maria IVANOVA-BIEG, Tim LAUSCHKE,
Emmanuelle CASANOVA, Sylvie PHILIBERT, Jean-Michel CAROZZA,
Laurent BOUBY, Sorin AILINCĂI

Les préhistoriens font souvent preuve d'une prudence critique, voire de méfiance, à l'égard des données issues des fouilles archéologiques anciennes, dont la

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

fiabilité méthodologique et la représentativité sont régulièrement remises en question. Pour la préhistoire récente, les modèles chrono-culturels développés après la Seconde Guerre mondiale s'appuient largement sur des sites éponymes, qui sont devenus des références incontournables.

Dans la région du Bas-Danube, les travaux pionniers de Vladimir Dumitrescu, Eugen Comşa et Dumitru Berciu restent la pierre angulaire de notre compréhension des sociétés préhistoriques récentes. Si les grandes théories (néolithisation, «chalcolithisation») sont souvent acceptées ou font l'objet de révisions nuancées (auto-similarité des propositions), les archéologues adoptent une approche beaucoup plus prudente lorsqu'ils évaluent la qualité des fouilles anciennes qui ont nourri ces modèles. Les progrès récents en archéologie, marqués par l'intégration d'approches archéométriques, bioarchéologiques et paléoenvironnementales, ont renforcé cette perspective critique. Cependant, une question demeure: quelle est la valeur intrinsèque de ces collections et des sites de référence dont elles sont issues?

Nos recherches récentes se sont concentrées sur le réexamen des sites éponymes de la culture Hamangia, en particulier les travaux de Dumitru Berciu sur les rives du lac Golovița. L'analyse des archives et des artefacts issus de ses fouilles nous a permis d'observer les preuves et de quantifier les matériaux sur lesquels il a fondé sa définition de cette culture, ainsi que d'évaluer son importance dans la période néolithique.

Dumitru Berciu and the Hamangia Culture: reassessing early excavations and exploring new research perspectives

Prehistorians often exercise critical caution, even mistrust, towards data from ancient archaeological excavations, whose methodological reliability and representativeness are regularly questioned. For recent prehistory, the chrono-cultural models developed after the Second World War rely heavily on eponymous sites, which have become essential references.

In the Lower Danube region, the pioneering work of Vladimir Dumitrescu, Eugen Comşa, and Dumitru Berciu remains the cornerstone of our understanding of recent prehistoric societies. While the major theories (Neolithisation, "Chalcolithisation") are often accepted or subject to nuanced revisions (self-similarity of the proposals), archaeologists adopt a much more cautious approach when assessing the quality of the ancient excavations that have informed these models. Recent advances in archaeology, marked by the integration of archaeometric, bioarchaeological, and palaeoenvironmental approaches, have reinforced this critical perspective. However, one question remains: what is the intrinsic value of these collections and the reference sites from which they originate?

Our recent research has focused on re-examining the eponymous sites of the Hamangia culture, particularly Dumitru Berciu's work on the shores of Lake Golovița. Analysis of the archives and artefacts from his excavations has enabled us to observe the evidence and quantify the materials on which he based his definition of this culture, as well as to assess its significance in the Neolithic period.

**Hamangia IV: caracteristici arhitecturale în tell-ul
de la Durankulak – Insula Mare**

Ivan VAJSOV, Vladimir SLAVCHEV

Cercetările arheologice efectuate în cadrul sitului Golemia Ostrov, în apropiere de Durankulak, au evidențiat unul dintre cele mai vechi monumente arhitecturale din piatră din Europa continentală și, totodată, una dintre cele mai considerabile realizări în domeniul construcțiilor, asociate culturii Hamangia. Utilizarea pietrei în construcția clădirilor de dimensiuni semnificative este întâlnită încă de la finele fazei a III-a a culturii, atingând apogeul în ultima etapă a dezvoltării sale. În prezent, jumătate din perimetrul așezării supus cercetărilor a scos la iveală faptul că aceasta a fost construită pe baza unui plan preliminar, cu o tramă stradală bine demarcată. În decursul a mai puțin de 150 de ani de la finalizarea acestora, construcțiile au suferit o serie de intervenții în spațiile interioare. Pridvoarele din perimetrul căilor de acces au fost extinse în vestibuluri, iar mai târziu în camere separate, la care s-au adăugat noi extinderi. Piatra a fost utilizată pe scară largă nu numai la construirea zidurilor, ci și la realizarea pardoselilor din încăperi, dar și pentru podiumuri de diferite dimensiuni și scopuri. Pentru unele dintre construcții destinația inițială a suferit modificări; în acest sens, au fost construite chiar și facilități de încălzire a încăperilor. Evidente sunt și reparațiile aduse construcțiilor afectate de fenomene naturale, precum seismele.

Trama stradală a avut un caracter permanent, singurele modificări fiind aduse la nivelul pavajului, care în ultima etapă a existenței așezării, faza a IV-a a culturii Hamangia, a fost parțial acoperit cu dale din piatră. Preocuparea privind buna întreținere a complexului este evidentă, dată fiind lipsa deșeurilor din cadrul tramei stradale. Se pare că gropile menajere erau plasate în afara spațiului locuit, întrucât până în prezent nu au fost identificate astfel de facilități în nivelurile VIII și VII aparținând tell-ului.

În partea central-nordică a tell-ului a fost descoperită o suprafață extinsă, fără urme de construcție. Se pare că aceasta a servit drept spațiu deschis, înconjurat de clădiri importante. Lipsa instalațiilor termice exclude utilizarea sa în scop economic. Este posibil ca aici să fi avut loc diverse adunări ale locuitorilor așezării, prilejuate de soluționarea problemelor cotidiene, evenimente festive, spectacole ceremoniale și/sau ritualuri și practici rituale.

Planificarea urbană și alternativele arhitecturale identificate în decursul cercetării ilustrează, încă o dată, gradul ridicat de dezvoltare al culturii Hamangia și tranziția către o societate bine organizată și structurată, în care au prins contur primele structuri ierarhice.

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Hamangia IV: architectural features
at Durankulak – Golemija Ostrov (Big Island) tell

Studies of the tell Golemija Ostrov near Durankulak reveal the earliest stone architecture of continental Europe and the highest manifestation in the building construction of the Hamangia culture. The use of stone in the construction of massive and significant buildings began at the end of the III phase of the culture and gained full expression during the last phase of its development. At present, half of the settlement has been excavated and it is clear that it was built according to a preliminary plan, with clearly outlined streets. For a period of less than 150 years, the buildings underwent a number of reconstructions of the internal space. The sheds in front of their entrances were expanded into vestibules, and later into separate rooms, to which new extensions were attached. The stone was widely used not only in the construction of walls, but also as a flooring for rooms and a base for podiums of various sizes and purposes. Some of the buildings changed their functions. New heating facilities were built. Repairs to buildings damaged by earthquakes and strengthened after the damage are also visible.

The street network remains permanent and the pavements are periodically renewed, and during the last stage of the settlement's existence from the IV phase of the Hamangia culture, the streets were partially covered with stone slabs. Maintenance care is also evident in the lack of waste on the street spaces. It seems that the garbage pits were dug outside the boundaries of the inhabited space, since no such facility from the VIII and VII levels has been identified to date.

In the northern central part of the tell, a large area without traces of construction was cleared. It seems that it served as a square space, surrounded by significant buildings. The lack of thermal facilities refuses its use for economic functions. It is possible that various gatherings of the inhabitants of the settlement took place here, related to solving everyday issues, festive events, ceremonial performances and/or ritual rites and practices.

The urban planning and architectural solutions established during the research once again illustrate the high level of development of the Hamangia culture and the transition to a complexly organized society with advanced specialization, in which the first power structures emerged.

Așezarea Boian-Bolintineanu de la Bălăceanca - Terasa de la SSV de tell

Cristian Eduard ȘTEFAN

În 2020 au avut loc cercetări arheologice preventive pe traseul Autostrăzii de Centură a Bucureștiului (A0) cu rezultate foarte interesante. Pe terasa situată în apropierea bine-cunoscutei așezări de tip *tell* de la Glina-La Nuci a fost investigat un sit multistratificat cu vestigii din mai multe epoci: Boian - Bolintineanu, Gumelnița,

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Cernavoda II, aspectul Radovanu, cultura Tei, Hallstatt timpuriu, Chilia-Militari, Ipotești-Cândești, Dridu și epoca medievală târzie.

În această contribuție analizăm așezarea Boian - Bolintineanu, care constă în structuri de locuire (gropi menajere, bordei) și trei morminte *intramuros* plasate într-o groapă la marginea așezării. Materialul arheologic este specific fazei Bolintineanu a culturii Boian și constă în ceramică, oase de animale, piese de silex, rocă etc.

Cele trei morminte au beneficiat de analize speciale care au relevat unele aspecte privind dieta și mobilitatea populațiilor neolitice de la Dunărea de Jos.

The Boian-Bolintineanu settlement at Bălăceanca - Terasa de la SSV de tell

In 2020 rescue excavations were made on the route of Bucharest Ring Road (A0) with interesting results. On the terrace nearby the well-known tell-type settlement at Glina-La Nuci a multistratified site was investigated with traces of many civilizations: Boian-Bolintineanu, Gumelnița, Cernavoda II, Radovanu aspect, Tei culture, Early Iron Age, Chilia-Militari, Ipotești-Cândești, Dridu and Late Medieval. In this contribution we analyse the Boian-Bolintineanu settlement which consists of habitation structures (rubbish pits, pit-hut) and three intramuros graves placed in a pit on the edge of the settlement. The archaeological material is characteristic to the Bolintineanu phase of Boian culture and consists of pottery, animal bones, lithics, etc. Those three graves benefited of special analyses which revealed some aspects concerning diet and mobility of Neolithic populations at the Lower Danube.

Începuturile culturii Gumelnița în Câmpia Brăilei

Stănică PANDREA, David-Alexandru BACIU

La mijlocul mileniul V BC, în Câmpia Brăilei se înregistrează un val de populație care sosește din sudul Dunării și impune apariția așezărilor culturii Gumelnița. Acest fenomen se evidențiază atât pe Valea Dunării, cât și pe Valea Călmățuiului.

The beginnings of the Gumelnitsa culture in the Brăila Plain

In the middle of the V-th millennium BC, a wave of population arrived in the Brăila Plain from the south of the Danube and led to the emergence of Gumelnitsa culture settlements. This phenomenon is evident both in the Danube Valley and the Călmățui Valley.

VIAȚĂ ȘI MOARTE ÎN „VECHEA EUROAPĂ”
LIFE AND DEATH IN “OLD EUROPE”

Practici funerare: trecerea de la mezolitic la neolitic
în zona Porțile de Fier ale Dunării

Adina BORONEANȚ, Monica MĂRGĂRIT, Clive BONSALL

Concepția noastră asupra practicilor funerare atestate în siturile preistorice din zona Porțile de Fier s-a îmbunătățit semnificativ în ultimii ani, grație noilor săpături de la Schela Cladovei și Vlasac, precum și datării AMS 14C și analizei izotopilor stabili efectuate asupra rămășițelor umane, provenite din săpături mai vechi. Obținerea unei serii ample de date directe pentru morminte individuale, din cadrul mai multor situri, ne-a permis să înțelegem mai bine modelul temporal și spațial al practicilor funerare din perioada mezolitică, în zona Porțile de Fier ale Dunării.

Obiectele găsite în morminte, care pot fi interpretate drept ofrande funerare, includ: craniile umane și de animale, unelte din corn și os și ornamente corporale; acestea fiind recuperate doar dintr-o mică arie a necropolelor din zona Porțile de Fier. Există o oarecare variație temporală în ceea ce privește tipurile de podoabe personale folosite de vânătorii-culegători postglaciali din regiunea Porțile de Fier. În timpul Glaciațiunii Târzii și în perioada foarte timpurie a Holocenului (12.700–7.300 î.Hr.), nu există tendințe certe privind podoabele corporale în context funerar. Mărgele realizate din cochilii de moluște marine și de apă dulce, precum și pandantive realizate din materii dure animale (dentiție) au fost recuperate din contexte non-funerare în patru situri arheologice de pe malul românesc al Dunării (Cuina Turcului, Climente II, Icoana și Ostrovul Banului). Nu au fost întâlnite ornamente realizate din dinți de animale perforați în necropolele aparținând mezoliticului târziu sau final, însă au fost identificate alte două tipuri principale de ornamente corporale - mărgele din cochilii și ornamente realizate din fragmente de dentiție ale ciprinidelor și din cochilii ale gastropodului marin *Tritia neritea*, care erau probabil cusute sau lipite pe îmbrăcăminte, sub formă de aplicații. Mărgele din piatră inelare și mărgele în formă de butoiaș, din cochilii de *Spondylus* (asemănătoare celor din contextele neolitice timpurii din Balcani), au fost asociate cu unele practici funerare mezolitice la Vlasac și Lepenski Vir.

Alte dovezi ale influenței timpurii neolitice, prezentă încă de la sfârșitul mezoliticului în zona Porțile de Fier, sunt reprezentate de bucranii (*Bos primigenius*), în cadrul a două contexte funerare din perioada mezolitică, unde erau dispuse în poziție culcat, pe spate (7/I și 89a la Lepenski Vir). Acestea au fost interpretate ca acte de depunere rituală și, totodată, drept o schimbare în ideologia și practicile funerare inspirate de contactul cu agricultorii proveniți din Orientul Apropiat. Deși prezența ornamentelor tipice neoliticului și a simbolisticii bucraniului în context funerar, care,

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

în unele forme, urmează tradiția mezolitică locală, reflectă probabil contactul cu agricultorii, nu este clar când și pentru cât timp a avut loc un astfel de contact.

Death on the Danube: the Mesolithic-Neolithic transition in the Iron Gates of the Danube

Our understanding of burial practices of the Iron Gates prehistoric sites has improved significantly in recent years, thanks to new excavations at Schela Cladovei and Vlasac, and the application of AMS 14C dating and stable isotope analysis to human remains from older excavations. The acquisition of a large series of direct dates for individual burials from multiple sites has improved our understanding of temporal and spatial patterns in mortuary practices in the Iron Gates Mesolithic.

*Objects found with burials which can reasonably be interpreted as grave offerings include animal and human skulls, antler and bone tools, and body ornaments – although these were recovered from only a small proportion of Iron Gates burials. There is some temporal variation in the types of personal adornments that were used by post-glacial hunter-gatherers in the Iron Gates region. During the Late Glacial and very early part of the Holocene (12,700–7,300 cal BC), there are no certain trends of body ornaments with burials. Beads made from the shells of marine and freshwater molluscs and pendants made from animal teeth have been recovered from non-burial contexts in four sites on the Romanian bank of the Danube (Cuina Turcului, Climente II, Icoana, and Ostrovul Banului). No perforated animal tooth ornaments have been recovered from Late or Final Mesolithic burials, where two main types of body ornaments occur—shell beads and ornaments made from cyprinid teeth and shells of the marine gastropod, *Tritia neritea*, that were probably sewn or stuck onto clothing in the manner of appliqué. Annular stone beads and barrel-shaped beads of *Spondylus* shell (resembling those from Early Neolithic contexts in the Balkans) were found associated with some very late Mesolithic burials at Vlasac, while annular stone beads were also found with very late ('Final') Mesolithic burials at Lepenski Vir.*

*Other evidence of Neolithic "influence" at the end of the Iron Gates Mesolithic is represented by the presence of aurochs (*Bos primigenius*) skulls in two Mesolithic extended supine burials (7/I and 89a at Lepenski Vir). These have been interpreted as acts of ritual deposition that represent a change in ideology and mortuary practice inspired by contact with immigrant farmers of Near Eastern ancestry. While the presence of Neolithic-type ornaments and aurochs symbolism in burials that in other respects follow the local Mesolithic tradition likely reflects contact with farmers, it is not clear when such contact began and over what distances the interaction took place.*

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Moartea și relațiile om-animal
în situl Hamangia de la Cernavodă – Columbia D

Raluca KOGĂLNICEANU, Adrian BĂLĂȘESCU

O parte din materialul osteologic animal descoperit în timpul săpăturilor arheologice din 1956 în necropola Hamangia din Cernavodă - Columbia D și în așezările învecinate au fost studiate și publicate în 1959, după cum urmează: O. Necrasov, S. Haimovici, C. Maximilian și D. Nicolăescu în „Probleme de antropologie”⁴, O. Necrasov, H. Niculae, S. Haimovici, C. Maximilian și D. Nicolăescu-Plopșor în „Materiale și Cercetări Arheologice”⁵. În decursul ultimilor 15 ani, în cadrul depozitelor arheologice aparținând Institutului de Arheologie din București au fost identificate fragmente osteologice animale suplimentare, provenind din același sit, alături de fragmente ceramice și material osteologic uman. Acestea alcătuiesc o colecție importantă, menită să completeze imaginea oferită de cercetările inițiale.

De asemenea, s-a reușit recuperarea unei părți din colecția analizată inițial, precum și identificarea diferitelor tipologii ale materialului osteologic animal aparținând sitului, având în vedere modul de distribuire al acestor fragmente. Materialul osteologic animal provenit de la mistreți și bovine este cel mai frecvent întâlnit în necropolele de la Cernavodă, situație care se schimbă în cazul zonei așaziselor gropi rituale sau a zonei prăbușite spre Dunăre, unde resturile osteologice aparținând bovinelor predomină, fiind urmate de cele ce aparțin mistreților. În ceea ce privește distribuția materialului osteologic al speciilor de mamifere se poate observa că în toate zonele analizate (necropole, gropi, prăbușire) craniile sunt cele mai frecvente, cu cele mai mari procente înregistrate în zona cimitirelor.

O analiză mai detaliată a principalelor specii bine reprezentate (vite, mistreți, porci domestici) demonstrează că predomină materialul osteologic animal provenit din regiunea cefalică, în special dentiția. Acest lucru devine și mai concludent când sunt comparate, tot din acest punct de vedere, necropolele cu diverse structuri domestice din așezările culturii Hamangia, unde, în general, proporția materialului osteologic din regiunea cefalică este sub 20%. La final, vom analiza semnificația expresiei „ofrande alimentare” și asocierea/adaptarea acesteia la contextul aflat în discuție.

Death and the human-animal relationship
in the Hamangia site at Cernavodă – Columbia D

Some of the animal bone materials discovered during the 1956 archaeological excavations in the Hamangia necropolis at Cernavodă—Columbia D and in neighboring settlements was studied and published in 1959, as follows: O. Necrasov, S. Haimovici, C. Maximilian, and D. Nicolăescu in “Probleme de antropologie” 4; O. Necrasov, H. Niculae, S.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Haimovici, C. Maximilian, and D. Nicolăescu-Plopșor in "Materiale și Cercetări Arheologice" 5. Over the past 15 years, additional animal bone fragments from the same site have been identified in the archaeological repositories of the Institute of Archaeology in Bucharest, alongside ceramic shards and human bone material. These constitute an important collection, intended to supplement the picture provided by the initial research. In addition, part of the initially analyzed collection was recovered, and various types of animal bone material from the site were identified, considering also the distribution of these fragments. Animal bone material from wild boars and cattle is most commonly found in the cemeteries, a situation that changes in the area of the so-called "ritual pits" or in the collapsed area towards the Danube, where bone remains from cattle predominate, followed by those from wild boars. Regarding the distribution of osteological material from mammal species, it can be observed that in all analyzed areas (cemeteries, pits, and collapsed area), skulls are the most common, with the highest percentages recorded in the cemeteries area. A more detailed analysis of the main well-represented species (cattle, wild boars, domestic pigs) shows that animal bone material from the cephalic region predominates, particularly dentition. This becomes even more conclusive when, from this perspective, the necropolises are compared with various domestic structures in Hamangia culture settlements where, in general, the proportion of osteological material from the cephalic region is below 20%. Finally, we will discuss the meaning of the term "food offerings" and its association/adaptation to the context under discussion.

Cronologia absolută a necropolei de la Cernavodă: noi date radiocarbon în contextul necropolelor neolitice și eneolitice timpurii din estul României

Cătălin LAZĂR

Cronologia absolută a cimitirului Hamangia de la Cernavodă–Columbia D (România) rămâne una dintre principalele probleme nerezolvate în studiul peisajelor funerare preistorice din estul României. Literatura mai veche a încadrat necropola în fazele Hamangia II–III pe baze tipologico-ceramice, însă absența unui cadru radiocarbon coerent a împiedicat multă vreme integrarea sa sigură în cronologia mai largă a primelor spații funerare din zona Dunării de Jos și din regiunile învecinate. Acest studiu începe să abordeze această problemă prin examinarea celor șase date ¹⁴C disponibile provenite din resturi osteologice umane, asociate unor morminte Hamangia (cca 6350–5975 BP), și prin compararea lor cu dovezile radiocarbon reunite în setul de date disponibile pentru necropolele de la Cernica, Brăilița, Sultana–Valea Orbului și Sultana–Malu Roșu I.

La o primă vedere, seria de date ¹⁴C de la Cernavodă sugerează o dispersie cronologică amplă, care se extinde din partea timpurie a mileniului al VI-lea BC către un orizont sensibil mai târziu. Luată ca atare, datările ar plasa o parte a activității

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

funerare în imediata apropiere a limitei superioare documentate pentru necropola Boian de la Cernica (cca 6370–6037 BP), în timp ce determinarea mai recentă ar apropia Cernavodă de intervalul mai târziu de la Sultana–Valea Orbului (cca 6345–5801 BP) și, mai ales, de necropola Boian de pe terasa de la Sultana–Malu Roșu (cca 6262–5939 BP). Prin contrast, primul grup cronologic de la Brăilița este semnificativ mai timpuriu, majoritatea determinărilor situându-se între cca 7512 și 6544 BP, în timp ce al doilea corespunde intervalului 6210–5992 BP și este cvasicontemporan cu grupul funerar de la Cernavodă. În termeni regionali mai largi, necropola de la Cernavodă apare, astfel, drept nici cea mai timpurie necropolă cunoscută din estul României, nici ca o dezvoltare izolată, ci mai degrabă ca parte a reconfigurării mature și târzii a spațiilor funerare formale din neolitic.

În concluzie, necropola de la Cernavodă aparține, în linii mari, orizontului neolitic târziu și se suprapune, cel puțin parțial, peste câmpul cronologic ocupat de Cernica, Brăilița și de necropolele Boian din valea Mostiștei (Curățești, Sultana–Valea Orbului și Sultana–Malu Roșu I).

The absolute chronology of the Cernavodă necropolis: new radiocarbon data in the context of Neolithic & Early Chalcolithic cemeteries from eastern Romania

The absolute chronology of the Hamangia cemetery at Cernavodă–Columbia D remains one of the principal unresolved problems in the study of prehistoric funerary landscapes from eastern Romania. Earlier scholarship placed the necropolis within Hamangia II–III on typological grounds, yet the absence of a coherent radiocarbon framework has long prevented its secure integration within the wider chronology of first burial grounds from the Lower Danube and adjoining regions. This paper begins to address the problem by examining the six available ¹⁴C data from human bone presently associated with some Hamangia graves (c. 6350–5975 BP) and comparing them with the radiocarbon evidence compiled in the available dataset for the Cernica, Brăilița, Sultana–Valea Orbului, and Sultana–Malu Roșu I cemeteries.

At first sight, the Cernavodă ¹⁴C series suggests a broad chronological spread, extending from the earlier part of the sixth millennium BC to a distinctly younger horizon. Taken at face value, the two older assays would place part of the funerary activity in close proximity to the upper range documented for the Boian cemetery at Cernica (c. 6370–6037 BP), while the younger determination would bring Cernavodă closer to the later span of Sultana–Valea Orbului (c. 6345–5801 BP) and, above all, to the Boian cemetery from the Sultana–Malu Roșu terrace (c. 6262–5939 BP). By contrast, the first Brăilița cluster is markedly earlier, with most determinations falling between c. 7512 and 6544 BP, whereas the second one corresponds to c. 6210–5992 BP and is quasi-contemporary with the Cernavodă cemetery cluster. In broader regional terms, Cernavodă thus appears neither as the earliest known cemetery in eastern Romania, nor as an isolated development, but rather as part of the mature and late Neolithic reconfiguration of formal burial grounds.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

In sum, Cernavodă cemetery belongs broadly within the later Neolithic horizon and overlaps, at least in part, with the chronological field occupied by Cernica, Brăilița, and the Boian cemeteries from the Mostiștea Valley (Curățești, Sultana–Valea Orbului, and Sultana–Malu Roșu I).

Necropola eneolitică plană de la Giurgiulești - între est și vest: o nouă analiză în baza reinventarierii materialului arheologic

Livia ERMURACHI, Eugen MISTREANU

Necropola plană de la Giurgiulești a fost descoperită în 1991 și introdusă parțial în circuitul științific în 1993 de către cercetătorii Vasile Haheu și Serghei Kurciatov. Descoperirile au fost prilejuate de cercetarea unui tumul a acestor cercetători, care au identificat o construcție de cult delimitată de trei șanțulețe dinspre vest, nord și est; o a doua construcție de cult ce consta dintr-o groapă rotundă cu câte două crani de bovine și două de caprine, identificate în partea superioară a gropii; trei morminte de copii în gropi cu nișă sau catacombă și două morminte de adulți în gropi simple de formă dreptunghiulară. S-a constatat că aceste complexe arheologice nu aveau legătură cu mantaua tumulului cercetat, ele fiind adâncite în solul steril la adâncimi foarte mari. Mormintele 3 și 4 sunt datate inclusiv prin metoda radiocarbon cu aproximativ 4300-4450 a. Chr., ceea ce face ca necropola de la Giurgiulești să fie aproximativ sincronă cu așezările gumelnițene de tip Bolgrad-Aldeni în sudul Basarabiei, cu perioada Cucuteni A3 în cadrul culturii Cucuteni-Tripolie și este parțial sincronă cu necropola de la Varna I.

Prezentarea noastră se va concentra pe următoarele elemente: analiza și vizualizarea punctuală a tuturor artefactelor pentru fiecare mormânt în parte, cu prezentarea sursei materiei prime a artefactelor descoperite. Analiza spectaculosului inventar funerar și a materiilor din care sunt confecționate artefactele ne sugerează totuși o legătură mai mult cu comunitățile agricole din zona Balcano-Dunăreană. Fără dar și poate, necropola de la Giurgiulești a făcut parte din perioada când au avut loc mari transformări în organizarea socială a societăților preistorice din a doua jumătate a mileniului V a. Chr., a definitivării unei structuri sociale ierarhizate, cu impunerea unor conducători. Pe de altă parte, această discrepanță poate fi urmărită și în perioadele istorice anterioare, neolitice, când, la fel, structura socială era diversificată, dar fără inovațiile tehnologice apărute ulterior. Fenomenul descoperit ne vorbește despre existența inechității sociale și a ierarhiei, despre contactele interregionale, despre transformările tehnologice, despre organizarea socială la Dunărea de Jos, în general, rămânând a fi cercetat sub diverse aspecte. Mormintele din necropola plană de la Giurgiulești constituie un reper și cea mai reprezentativă descoperire funerară pentru începutul epocii metalelor din spațiul Prut-Nistru, chiar și pentru arheologia preistorică a sud-estului Europei.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Rezumatul a fost elaborat în cadrul subprogramului de cercetare (Codul: 180101) „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală” (2024-2027), la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

The Eneolithic flat necropolis from Giurgiulesti - between East and West: a new analysis based on the re-inventory of archaeological material

The flat necropolis at Giurgiulesti was discovered in 1991 and partially introduced into the scientific circuit in 1993 by researchers Vasile Haheu and Serghei Kurciatov. Discoveries are made when they conduct research on a burial mound, (tumulus). They identify a cult construction delimited by three small ditches from the west, north and east; a second cult construction consisted of a round pit with two cattle and two goat skulls, identified in the upper part of the pit; 3 children's graves in pits with a niche or catacomb and 2 adult graves in simple rectangular pits. It was found that the archaeological complexes mentioned above were not related to the mantle of the investigated tumulus, they being buried in the sterile soil at very great depths. Tombs 3 and 4 are also dated by radiocarbon dating to approximately 4300-4450 BC, which makes the necropolis at Giurgiulesti approximately synchronous with the Gumelnița settlements of the Bolgrad-Aldeni type in southern Bessarabia, with the Cucuteni A3 period within the Cucuteni-Tripolie culture and is partially synchronous with the Varna I necropolis.

Our presentation will focus on the following elements: the analysis and punctual visualization of all artifacts for each individual tomb, with the presentation of the raw material source of the discovered artifacts. The analysis of the spectacular funerary inventory and the materials from which the artifacts are made, however, suggests a connection more with the agricultural communities in the Balkan-Danubian area. Without a doubt, the necropolis at Giurgiulesti was part of the period when great transformations took place in the social organization of prehistoric societies in the second half of the 5th millennium BC, the finalization of a hierarchical social structure, with the imposition of leaders in their societies. On the other hand, this discrepancy can also be traced back to previous historical periods, the Neolithic, when the social structure was also diversified, but without the technological innovations that had already appeared later. The discovered phenomenon tells us about the existence of social inequality and hierarchy, about interregional contacts, about technological transformations, about social organization in general in the Lower Danube, and remains to be researched under various aspects. The graves in the plain necropolis of Giurgiulesti constitute a landmark and the most representative funerary discovery for the beginning of the metal age in the Prut-Dniester area, even for the prehistoric archaeology of southeastern Europe.

Abstarct was elaborated within the research subprogram (Code: 180101) "Historical-archaeological museum heritage: systematization and scientific-cultural valorization" (2024-2027), at The National Museum of History of Moldova.

DE LA MEȘTEȘUG LA ARTĂ
FROM CRAFT TO ART – TECHNOLOGY AND FUNCTIONALITY

**Ceramică imprimată în zona vest-pontică:
dovezi din contextele Prehamangia și Hamangia timpurie de la Palazu Mare**

Vasile OPRIȘ, Valentina VOINEA, Adrian IRIMIA,
Marta PETRUNEAC, Dragoș MIREA

Situl Palazu Mare – „Malul Alb” (Dobrogea, România) oferă o secvență rară ce documentează utilizarea ceramicii imprimate în două tradiții neolitice distincte, asociate cu fazele Prehamangia și Hamangia timpurie. Prezența decorațiilor impresate pe ceramică din ambele perioade oferă un studiu de caz pentru evaluarea variabilității diacronice și a semnificației supraregionale a acestei practici ceramice de-a lungul coastei vest-pontice.

În contextele Prehamangia (neoliticul mijlociu), decorațiunea prin impresiune apare în asociere cu suprafețe lustruite și barbotinate (adesea în combinație) și este executată ca benzi orizontale continue formate din impresiuni de diferite forme și dimensiuni. Alte motive imprimate au fost identificate doar pe un număr mic de cioburi. Profilul tehnologic și stilistic general sugerează afilieri cu tradiții ceramice mediteraneene mai largi, mai degrabă decât cu grupuri balcanice continentale contemporane.

În schimb, ceramica imprimată din contextele timpurii ale culturii Hamangia de la Palazu Mare prezintă practici decorative semnificativ diferite, inclusiv impresiuni mai fine, mai controlate, modele mai complexe și combinații ocazionale cu incrustații albe, încorporate într-o tradiție tehnologică evidențiată prin degresarea cu ceramică pisată, surse distincte de argilă și regimuri de ardere diferite.

Deși decorația prin imprimare rămâne limitată cantitativ, execuția sa formală și încorporarea tehnologică indică o logică separată, reflectând transformări mai ample în orientarea culturală în timpul neoliticului târziu. Coexistența, într-un singur sit, a două tradiții ceramice imprimate, distincte din punct de vedere tehnologic și stilistic, subliniază natura ambiguă a acestui tip decorativ, care nu poate fi redusă la un singur marker cultural sau cronologic. În schimb, dovezile de la Palazu Mare sugerează că ceramica decorată cu impresiuni a făcut parte dintr-o strategie decorativă flexibilă, adoptată selectiv în cadrul diferitelor tradiții ceramice care se regăsesc, în momente și în moduri diferite, în cadrul ramificațiilor mai largi ce leagă bazinul pontic de lumea est-mediteraneană.

Această lucrare este susținută printr-un grant al Ministerului Educației și Cercetării din România, CNCS – UEFISCDI, numărul proiectului PN-IV-P1-PCE-2023-1547 (ExLiDo).

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Impressed pottery on the western Pontic coast: evidence from Prehamangia and early Hamangia contexts at Palazu Mare

The site of Palazu Mare – ‘Malul Alb’ (Dobrogea, Romania) offers a rare sequence documenting the use of impressed pottery across two distinct Neolithic traditions, associated with the Prehamangia and early Hamangia phases. The presence of impressed decoration on ceramic from both periods provides a valuable case study for assessing the diachronic variability and supra-regional significance of this ceramic practice along the Western Pontic Coast.

In Prehamangia contexts (Middle Neolithic), impressed decoration occurs in association with burnished and barbotined surfaces (often in combination) and is executed as continuous horizontal bands formed by impressions of various shapes and dimensions. Other impressed motifs were identified only on a small number of sherds. The overall technological and stylistic profile suggests affiliations with broader Mediterranean ceramic traditions rather than with contemporaneous continental Balkan groups.

By contrast, impressed pottery from early Hamangia contexts at Palazu Mare displays markedly different decorative practices, including finer, more controlled impressions, more complex patterns, and occasional combinations with white inlays, embedded within a technological tradition characterised by grog tempering, distinct clay sources, and different firing regimes. Although impressed decoration remains quantitatively limited, its formal execution and technological embedding indicate a separate ceramic logic, reflecting broader transformations in cultural orientation during the Late Neolithic.

The coexistence, at a single site, of two technologically and stylistically distinct impressed pottery traditions underscores the ambiguous nature of impressed decoration, which cannot be reduced to a single cultural or chronological marker. Instead, the Palazu Mare evidence suggests that impressed pottery functioned as a flexible decorative strategy, selectively adopted within different ceramic traditions that participated, at different moments and in different ways, in wider networks linking the Pontic Basin to the Eastern Mediterranean world.

This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS – UEFISCDI, project number PN-IV-P1-PCE-2023-1547 (ExLiDo).

Reevaluarea pieselor de podoabă din materii dure animale descoperite în necropola de la Cernica

Camelia Mirela VINTILĂ, Monica MĂRGĂRIT

Studiul categoriei podoabelor se dovedește relevant pentru înțelegerea individului și a mijloacelor de tratare a corpului, la nivelul preistoriei. Scopul acestei prezentări este reevaluarea podoabelor din materiale dure de origine animală,

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

descoperite în necropola eneolitică de la Cernica. Într-o primă etapă, studiul nostru a urmărit identificarea materiilor prime din care au fost confecționate podoabele. În necropola de la Cernica, podoabele din materii prime exotice (*Spondylus*, *Glycymeris*, *Antalis*) constituie categoria cea mai reprezentativă, alte materii prime fiind utilizate sporadic, fie pentru prelucrarea altor grupe tipologice, cum este cazul osului (inele, ace) sau al dintelui (pandantive de dinți perforați), fie pentru a imita mărgelile de *Spondylus*, probabil din cauza dificultății achiziției lor.

Într-o a doua etapă, au fost stabilite principalele categorii tipologice. Pentru fiecare dintre acestea s-a urmărit reconstituirea schemei operaționale și ulterior identificarea posibilelor urme de utilizare, printr-o analiză macro și microscopică, analiză ce ar indica utilizarea artefactelor anterior depunerii inventarului funerar. Majoritatea pieselor din necropola de la Cernica prezintă urme de uzură, ceea ce poate însemna că au fost purtate și în timpul vieții indivizilor.

Prin urmare, putem presupune că nu au fost create exclusiv pentru a fi depuse ca inventar funerar. Mai mult, faptul că prezintă grade diferite de utilizare, în podoabele mixte, mai ales când sunt prezente imitații din alte materii prime, dovedește că piesele rupte și pierdute au fost înlocuite pe parcursul „vieții” podoabelor.

Mulțumiri: Cercetarea autoarei MM a fost susținută printr-un grant al Ministerului Educației și Cercetării, CCCDI - UEFISCDI, proiect numărul PN-IV-P6-6.1-CoEx-2024-0042, în cadrul PNCDI IV.

Reevaluation of personal adornments made of hard animal materials from the necropolis of Cernica

*The study of personal adornments is vital for understanding the individual and bodily treatments in prehistory. The purpose of this presentation is to re-evaluate the personal adornments made from hard animal materials found in the Eneolithic necropolis of Cernica. In the first stage, our study aimed to identify the raw materials used to craft these adornments. Within the Cernica necropolis, items made from exotic raw materials (*Spondylus*, *Glycymeris*, *Antalis*) constitute the most prominent category. Other materials were used only sporadically, either to create different typological groups, such as bone (rings, needles) and teeth (perforated tooth pendants), or to imitate *Spondylus* beads, likely due to the difficulty of acquiring the original exotic shells.*

In the second stage, the main typological categories were established. For each category, we reconstructed the operational sequence and subsequently identified potential use-wear marks through macro- and microscopic analysis. This helped determine whether the artifacts were used prior to their deposition as funerary inventory. Most of the artifacts from the Cernica necropolis exhibit use-wear marks, suggesting they were worn during the individuals' lifetimes.

Thus, we can assume they were not created exclusively to serve as grave goods. Furthermore, the varying degrees of use-wear observed within mixed adornments, especially when imitations made from other raw materials are present, prove that broken or lost pieces were replaced over the lifetime of the adornment.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Acknowledgments: MM's work was supported by a grant of the Ministry of Education and Research, CCCDI - UEFISCDI, project number PN-IV-P6-6.1-CoEx-2024-0042, within PNCDI IV.

Noi analize arheometrice ale unor probe ceramice provenind din nivelurile Boian, situl Hârșova-tell

Ana ILIE, Adrian IORDACHE
Dragoș Viorel BREZOI, Anca Irina GHEBOIANU

Cercetările arheologice din situl de la Hârșova-tell s-au dovedit încă de la început foarte importante, pentru că acest sit este văzut ca unul dintre primele avanposturi ale comunităților Boian la est de Dunăre, în mediul culturii Hamangia, precum și datorită secvenței stratigrafice lungi care acoperă o locuire neîntreruptă, de aproape un mileniu.

Primele cercetări în tell-ul de la Hârșova (în S.A) au fost efectuate în 1961. Acestea au fost reluate în 1985 (în S.B), iar prin sondajul (S.C) au fost aduse modificări legate de durata secvenței de coabitare a culturilor Boian și Hamangia, extinsă acum asupra cele două etape, fazele Vidra și Spanțov ale culturii Boian, dar a modificat și proporțiile celor două componente culturale reduse de la 50% (Galbenu 1962) la maximum 35% .

În campaniile arheologice din perioada 2009-2017 a fost deschisă o nouă suprafață în baza tell-ului, de cca. 65 mp (S.C/p.P), interesul fiind axat spre a obține noi informații arheologice și reevaluarea celor existente despre secvențe temporale și culturale neamendate din anii '60, și anume despre faza A1 a culturii Gumelnița și despre fazele Spanțov și Vidra ale culturii Boian.

În locuințele, nivelurile exterioare și zonele menajere cercetate în campaniile 2016-2017, atribuite culturii Boian, au fost descoperite, în procent de până la 4,5, din fragmentele ceramice decorate, materiale ce pot fi atribuite culturii Hamangia. Din aceste contexte au fost prelevate 25 de probe care au fost investigate prin fluorescență de raze X (XRF) și difracție de raze X (XRD), pentru a obține informații despre compoziția chimică și structura cristalină a ceramicii, în ideea înțelegerii tipului de prezență Hamangia în cadrul locuii Boian de la Hârșova.

Datele obținute au oferit informații despre temperaturile de ardere, dar și despre natura luturilor folosite pentru obținerea pastei ceramice utilizate de olari. Rezultatele analizelor arheometrice au arătat deosebiri esențiale între ceramica Boian și cea Hamangia.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

New archaeometric analyses of ceramic samples from Boian levels at the Hârșova-tell site

Archaeological investigations at the Hârșova-tell site have, from the outset, demonstrated its major significance, both through its long and continuous stratigraphic sequence—reflecting nearly a millennium of uninterrupted habitation—and because it is considered one of the earliest outposts of Boian communities east of the Danube, within the Hamangia cultural milieu.

The earliest excavations at the Hârșova - tell (Area A) were conducted in 1961, while systematic research resumed in 1985 (Area B). Subsequent soundings (Area C) led to important revisions concerning the duration of the cohabitation between the Boian and Hamangia cultures. This interval is now understood to span two phases of the Boian culture—Vidra and Spanțov—and has also prompted a reassessment of the relative proportions of the two cultural components, reduced from 50% to a maximum of 35%.

During the 2009–2017 archaeological campaigns, a new area (c. 65 m²) was opened at the base of the tell (Area C, Potamianos sector) to obtain new data and reassess the chronological and cultural framework, with particular focus on the succession of the Vidra and Spanțov phases of the Boian culture and the A1 phase of the Gumelnița culture.

In the dwellings, outdoor levels, and domestic areas investigated during the 2016–2017 campaigns and attributed to the Boian culture, materials assignable to the Hamangia culture were identified, representing up to 4.5% of the decorated ceramic assemblage. From these contexts, 25 samples were selected for archaeometric investigation using X-ray fluorescence (XRF) and X-ray diffraction (XRD), in order to characterize their chemical composition and crystalline structure. The objective was to clarify the nature of Hamangia presence within the Boian habitation at Hârșova.

The results provide valuable information regarding firing temperatures and the raw materials used in ceramic production, highlighting significant technological differences between Boian and Hamangia pottery.

GESTURI ȘI SIMBOLURI ÎN ARTA NEOLITICĂ **GESTURES AND SYMBOLS IN NEOLITHIC ART**

„Gânditorul cu ochi de scoică”: o privire asupra diversității figurinelor antropomorfe de la Vitănești-Măgurice

Katia VULCAN – MOLDOVEANU, Andreea BÎRZU

Acest studiu aduce în prim-plan colecția diversă și semnificativă de figurine antropomorfe descoperite în așezarea calcolitică de tip tell de la Vitănești-Măgurice, cu un accent special asupra piesei denumită „Gânditorul cu ochi de scoică”. Realizată din materie primă comună, această figurină înfățișează un personaj masculin într-o postură meditativă, asupra căruia distingem o particularitate - ochii în formă de scoică, o combinație de trăsături nemaîntâlnită în arta calcolitică, pe baza cercetărilor actuale. „Gânditorul cu ochi de scoică” este analizat în cadrul prezentului studiu într-un context amplu, în care se regăsesc și alte figurine antropomorfe descoperite la Vitănești, dar și în relație cu alte figurine cu reprezentare similară, regăsite atât în cultura Gumelnița, cât și în cadrul altor culturi, așa cum este cazul celebrilor „Gânditori” de la Cernavodă și Târpești.

Deși unele dintre cele mai reprezentative figurine de la Vitănești au fost deja publicate, valoarea acestei colecții este departe de a fi pe deplin cunoscută. Ca urmare a cercetărilor arheologice din ultimii 30 de ani, colecția de figurine antropomorfe se dovedește a fi una dintre cele mai reprezentative pentru studiul vieții spirituale specifice comunităților calcolitice de-a lungul Dunării Inferioare. Piese de acest gen sunt aduse la lumină, pentru prima dată, prin intermediul prezentului studiu.

Piesele ce fac obiectul acestei prezentări sunt realizate din lut și os, iar dintre tipologii distingem: figurine antropomorfe, vase cu reprezentări antropomorfe, precum și piese ce prezintă atât trăsături antropomorfe, cât și zoomorfe. Figurinele din os sunt de două tipuri: plate și prismatice.

Prin examinarea acestui bogat ansamblu de figurine, obținem informații valoroase despre lumea spirituală a societăților calcolitice. Așezarea de la Vitănești se evidențiază, astfel, drept un sit arheologic-cheie pentru studiul comunităților contemporane de la Dunărea de Jos.

Vitănești este o așezare de tip tell situată în Valea Teleormanului, cercetată începând cu 1993. Până în prezent, cercetările arheologice au scos la iveală trei niveluri de locuire aparținând culturii Gumelnița, ultimul fiind complet terasat. Din punctul de vedere al culturii materiale situl este foarte bogat, cuprinzând sute de artefacte realizate din lut, piatră, silex, os, corn, cupru și aur.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

“The Thinker with shell eyes:” A glimpse into the diversity of anthropomorphic figurines from Vitănești-Măgurice

This presentation explores the diverse and significant collection of anthropomorphic figurines discovered at the Vitănești–Măgurice Chalcolithic tell-settlement, with a particular focus on The Thinker with Shell Eyes. Crafted from raw material, this figurine is notable for its depiction of a figure in a thoughtful posture, enhanced by its distinctive shell eyes—an unprecedented combination of features in Chalcolithic art, as of current research. The Thinker with Shell Eyes is examined here within the broader context of other anthropomorphic figurines unearthed at Vitănești but also in relation with other figurines modeled in a thinking position found within both Gumelnița and other cultures, like the famous Thinkers from Cernavodă and Târpești.

While some of the most iconic figurines from Vitănești have already been published, the full extent of this collection is far from being fully understood. Over the course of 30 years of excavations, the collection of anthropomorphic figurines is one of the most extensive for studying the spiritual life of Chalcolithic communities along the Lower Danube. Several of these pieces are presented here for the first time.

The figurines featured in this study are made of clay and bone. The main types of figurines made of clay are: anthropomorphic figurines, vessels with anthropomorphic characteristics, and a unique subset combining both anthropomorphic and zoomorphic features. The figurines made of bone are of two types, flat and prismatic.

By examining this rich assemblage of figurines, we gain valuable insights into the spiritual world of Chalcolithic societies. The settlement of Vitănești thus stands out as a key archaeological site among contemporary Lower Danube communities.

Vitănești is a tell-settlement located in the Teleorman Valley, excavated since 1993. So far, the archaeological researches revealed three habitation layers belonging to Gumelnița culture, the last one being completely excavated. In terms of material culture, the site is very rich, comprising hundreds of artifacts made of clay, stone, flint, bone, antler, copper and gold.

Tema „Gânditorului” în arta figurativă a culturii Precucuteni

Constantin PREOTEASA

Tema „Gânditorului”, reflectată în arta figurativă neo-eneolitică din estul Europei, pare a se fi bucurat de o atenție specială din partea meșterilor ceramiști precucutenieni, când au fost realizate o serie de capodopere de valoare universală excepțională, ce redau stilizat, cu elemente anatomice marcate diferit, atât personaje feminine, cât și masculine, într-o postură sugestivă de reflecție, introspecție. Astfel de descoperiri provin din așezările eneolitice aparținând fazei Precucuteni II din binecunoscutele situri pluristratificate de la Poduri-Dealul Ghindaru (județul Bacău) și Târpești-Râpa lui Bodai (județul Neamț), obiective de

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

valoare excepțională aflate în curs de înscriere pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. O parte dintre descoperirile de acest fel au caracter singular (Târpești), însă altele au fost incluse în ansambluri de piese ce constituie unul dintre cele mai spectaculoase complexe de cult din preistoria Europei (*Soborul Zeițelor* de la Poduri).

The Theme of "The Thinker" as reflected in the figurative art of the Precucuteni Culture

The theme of "The Thinker", as reflected in the Neo-Eneolithic figurative art of Eastern Europe, seems to have received special attention from the Precucuteni craftsmen, who created a series of masterpieces of outstanding universal value. These works stylistically depict both female and male figures, with distinct anatomical features, in a posture suggestive of reflection and introspection. Such discoveries originate from Eneolithic settlements belonging to the Precucuteni II phase at the famous multi-layered sites of Poduri-Dealul Ghindaru (Bacău County) and Târpești-Râpa lui Bodai (Neamț County), sites of exceptional value currently in the process of being inscribed on the UNESCO World Heritage List. Some of these discoveries are unique (Târpești), while others were part of ensembles of artifacts that make up one of the most spectacular cult complexes in European prehistory (the Council of Goddesses at Poduri).

Analiza comparativă a figurinelor culturii Hamangia cu cele din culturile învecinate

Nikoleta NIKOLOVA

Înainte de sfârșitul celui de-al V-lea mileniu î.Hr., o cultură cunoscută sub numele de Hamangia a apărut în Europa de Sud-Est. Una dintre cele mai distinctive trăsături ale acestor societăți este arta plasticii antropomorfe, care se distinge printr-o stilizare specifică și caracteristici formale clar recunoscutibile. Ea reprezintă o expresie esențială și caracteristică și ridică o serie de întrebări legate de funcția, semantica și contextul cultural al acesteia.

Subiectul acestei prezentări sunt statuetele antropomorfe din lut ale culturii Hamangia, accentul fiind pus pe trăsăturile lor morfologice și stilistice în comparație cu cele ale așa-numitelor „culturi de contact”, cele vizate aici fiind culturile arheologice sincrone cu proximitate geografică imediată sau suprapunere parțială a zonelor, în care există condiții pentru schimb cultural direct și influență reciprocă în cultura materială, inclusiv în arta plastică antropomorfă. În acest context, se caută atât asemănări, cât și diferențe, care ar putea reflecta procese de interacțiune sau tradiții locale independente.

Prezentul studiu examinează doar „idoli”, statuete și figurine antropomorfe, fără a include vase antropomorfe. Scopul comparației este de a clarifica atât conexiunile culturale externe, cât și trăsăturile interne ale artei plastice, acordându-se

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

o atenție deosebită exemplarelor „Gânditorul și perechea sa”, considerate reprezentative pentru aspectul artistic și ideologic al culturii Hamangia.

Analiza se bazează pe o descriere morfologică și o comparație tipologică a artei plastice antropomorfe în contextul său cronologic și geografic, precum și în comparație cu culturile sincrone din regiune. O abordare sistematică este aplicată studiului caracteristicilor formale: gradul de stilizare, detaliile anatomice, posturile membrelor și ale capului, precum și specificitatea elementelor decorative și a ornamentației. Această abordare își propune să stabilească asemănări și deosebiri, precum și să traseze posibile linii de interacțiune culturală și dezvoltare a tradițiilor locale în regiunea analizată.

Comparative analysis of figurines from the Hamangia culture with neighboring cultures

Before the end of the 5th millennium BC, a culture known as Hamangia emerged in Southeast Europe. One of the most distinctive features of these societies is the art of anthropomorphic figurines, which is characterized by a specific stylization and clearly recognizable formal features. It represents an essential and characteristic expression and raises a series of questions regarding its function, semantics, and cultural context.

The subject of this presentation is the anthropomorphic clay figurines of the Hamangia culture, with an emphasis on their characteristic morphological and stylistic features in comparison to those of the so-called “contact cultures.” The “Contact cultures” are defined as synchronous archaeological cultures with immediate geographical proximity or partial overlap of territories, where conditions exist for direct cultural exchange and mutual influence in material culture, including in anthropomorphic figurative art. In this context, both similarities and differences are sought, which could reflect processes of interaction or independent local traditions.

The present study examines only “idols,” statuettes, and anthropomorphic figurines, without including anthropomorphic vessels. The purpose of the comparison is to clarify both external cultural connections and internal features of the art, with particular attention given to the “Thinker and his pair” specimens, considered representative of the artistic and ideological aspects of Hamangia culture. The analysis is based on a morphological description and a typological comparison of anthropomorphic plastic art within its chronological and geographical context, as well as in comparison with contemporary cultures in the region. A systematic approach is applied to the study of formal characteristics: the degree of stylization, anatomical details, the positions of the limbs and head, as well as the specificity of decorative elements and ornamentation. This approach aims to establish similarities and differences, as well as to trace possible lines of cultural interaction and the development of local traditions in the analyzed region.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

La vest de Hamangia: modele arhitecturale de lut în eneoliticul timpuriu și mijlociu

Desislava HRISTOVA

Lucrarea analizează miniaturi de clădiri, din partea de nord-est a Peninsulei Balcanice în eneoliticul timpuriu și mijlociu, cu accent asupra răspândirii și semnificației lor în regiunea situată la vest de aria culturii Hamangia. Aceste descoperiri reprezintă mici obiecte din lut ce reproduc trăsăturile esențiale ale unor construcții arhitecturale și sunt legate de procesele de sedentarizare și de formare a structurilor stabile de locuire. Ele constituie o sursă valoroasă pentru reconstrucția arhitecturii preistorice, completând datele referitoare la părțile supraterane ale clădirilor.

În același timp, modelele arhitecturale de lut au și o dimensiune neutilitară. În contextul miniaturizării, ele funcționează ca o formă de reprezentare simbolică, prin care obiecte reale sunt redată la scară redusă, prin selecția unui număr limitat de trăsături recognoscibile. Astfel, descoperirile operează pe principiul *pars pro toto* și pot fi interpretate ca substituenți simbolici ai unor structuri reale, legate atât de spațiul locuit, cât și de practici cu caracter sacru.

Analiza se bazează pe un corpus de peste 150 de miniaturi ceramice provenite din culturile Boian, Polianitsa și Sava, dintre care o mare parte nu au fost încă publicate, și evidențiază o distribuție puternic neuniformă din punct de vedere teritorial și cronologic. Principala concentrare se află în aria culturii Polianitsa, unde se înregistrează majoritatea descoperirilor, inclusiv cele mai timpurii miniaturi. În eneoliticul mijlociu se observă o creștere semnificativă a numărului acestora, precum și o răspândire limitată către regiunile învecinate, unde miniaturile rămân slab reprezentate.

Deosebit de semnificativă este absența acestor modele arhitecturale de lut în cultura Hamangia, în pofida proximității sale și a contactelor cu comunitățile vecine. O situație similară se constată și ulterior în cultura Varna. Acest contrast arată că miniaturizarea nu este o practică universală, ci un fenomen localizat, specific anumitor comunități. Absența modelelor arhitecturale de lut nu reflectă lipsa comportamentului simbolic, ci strategii culturale diferite de exprimare materială a acestuia. Miniaturile se conturează astfel nu doar ca o sursă pentru reconstrucția arhitecturii preistorice, ci și ca un mijloc de exprimare a reprezentărilor despre spațiu, locuire și sacralitate, care se materializează în mod diferit în cadrul diverselor comunități.

West of Hamangia: architectural models in the Early and Middle Chalcolithic

The study examines house models in the northeastern part of the Balkan Peninsula during the Early and Middle Chalcolithic, with a focus on their distribution and significance

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

in the region west of the Hamangia cultural area. These finds are small ceramic objects reproducing the main features of architectural structures and are associated with processes of sedentism and the formation of stable settlement patterns. They represent a valuable source for the reconstruction of prehistoric architecture, as they complement the evidence for the above-ground parts of buildings.

At the same time, the models also have a non-utilitarian dimension. In the context of miniaturisation, they function as a form of symbolic representation, whereby real objects are reproduced at a reduced scale through the selection of a limited set of recognisable features. In this way, the finds operate according to the principle of pars pro toto and may be interpreted as symbolic substitutes for real structures, related both to living space and to practices of a sacred character.

The analysis is based on over 150 ceramic models from the Boian, Polianitsa and Sava cultures, a large part of which remain unpublished, and reveals a strongly uneven territorial and chronological distribution. The main concentration is within the Polianitsa cultural area, where most of finds are discovered, including the earliest examples. During the Middle Chalcolithic, a significant increase in their number is observed, along with a limited spread into neighbouring regions, where the models remain sparsely represented.

Particularly significant is the absence of architectural models in the Hamangia culture, despite its proximity and contacts with neighbouring communities. A similar situation is evident later in the Varna culture. This contrast demonstrates that miniaturisation was not a universal practice, but a localised phenomenon characteristic of specific communities. The absence of architectural models does not reflect a lack of symbolic behaviour, but rather different cultural strategies for its material expression. Building models thus emerge not only as a source for the reconstruction of prehistoric architecture, but also as a means of expressing concepts of space, dwelling and sacrality, materialised in different ways across prehistoric communities.

Considerații privind plastica antropomorfă din lut în mediul cultural Bolgrad-Aldeni: între simbolism și practică

Eugen MISTREANU

Prezentarea va acorda atenție plasticii din lut descoperite în așezările comunităților preistorice din epoca eneolitică timpurie din zona de sud-vest a spațiului Prut-Nistru și în arealul carpato-dunărean la mijlocul mileniului V a. Chr., cunoscute sub denumirea de Bolgrad-Aldeni. Deși este reperată practic în toate siturile cercetate arheologic, plastica antropomorfă deseori duce lipsă de o documentație arheologică mai exactă, majoritatea exemplarelor recuperate provenind din stratul cultural excavat. Astfel, pe lângă analiza din punct de vedere tehnic, tipologic și morfologic, ne propunem să exploatăm semnificația și rolul posibil magico-religios pe care îl aveau diferite reprezentări antropomorfe. Vom

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

explora valențele simbolice ale decorurilor geometrice, ale celor pictate și lipsa lor, de asemenea, motivele decorative documentate ce par a fi corelate cu ornamentul ceramicii în general. Comunicarea își mai propune să prezinte influențele din alte medii culturale vecine și tradițiile culturale din cadrul așezărilor gumelnițene de aspect Bolgrad-Aldeni.

Modelele de tip „Orantă”, descoperite la Taraclia I, Vulcănești II și Cialîc, constituie exemple clasice despre existența unei divinități feminine sau doar a unui mod de a te ruga divinităților cerești, la comunitățile de agricultori eneolitici, într-o societate ce a fost profund matriarhală, unde poziția dominantă a femeii, ca urmare a creșterii rolului ei în viața socială și posibil și în cea economică, este de necontestat. Imaginea feminină în general este cel mai des întâlnită, dar sunt documentate și statuete masculine și androgine. Un exemplar de figurină masculină în poziție șezândă de la Vulcănești II ne sugerează o legătură puternică cu neoliticul de la Dunăre. Lotul de artefacte analizat ne prezintă existența unor tradiții culturale și religioase foarte bine definite, pe de altă parte nu ne permite să afirmăm existența unor meșteri specializați în producția de plastică antropomorfă. Constatăm că această categorie de artefacte luată în discuție ne oferă mai multe personaje, mai multe arhetipuri ale unei lumi cu accente în neo-eneoliticul carpato-balcanic, unde, desigur, predomina divinitatea feminină a „Marii Zeițe”.

Analiza statuetelor antropomorfe sugerează o încadrare cronologică relativă și un rol destul de important în comunitățile preistorice care le întrebuițau, datorită mesajului pe care îl transmiteau semenilor și pe care încercăm noi astăzi să îl descifrăm.

Rezumatul a fost elaborat în cadrul subprogramului de cercetare (Codul: 180101) „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală” (2024-2027), Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Considerations on anthropomorphic clay sculpture in the Bolgrad-Aldeni cultural environment: between symbolism and practice

The presentation will pay attention to clay sculptures discovered in the settlements of prehistoric communities from the early Eneolithic era that inhabited the southwestern area of the Prut-Dniester area and in the Carpathian-Danubian area in the middle of the 5th millennium BC, known as Bolgrad-Aldeni. Although it is found in practically all archaeologically researched sites, anthropomorphic plastic often lacks more accurate archaeological documentation, with the majority of recovered specimens coming from the excavated cultural layer. Thus, in addition to the analysis from a technical, typological and morphological point of view, we aim to exploit the meaning and possible magical-religious role that various anthropomorphic representations had. We will explore the symbolic valences of geometric decorations, of painted ones and their lack. Documented decorative motifs that seem to be correlated with ceramic ornamentation in general. The communication also aims to

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

present the influences from other neighboring cultural environments and the cultural traditions from the Gumelnița settlements of the Bolgrad-Aldeni aspect.

The „Oranta” type models discovered at Taraclia I, Vulcănești II and Cialc are classic examples of the existence of a female divinity or a way of praying to celestial divinities in eneolithic farming communities, in a society that was deeply matriarchal, where the dominant position of women, as a result of the growth of their role in social life and possibly in economic life, is unquestionable. The female image in general is the most common, but male and androgynous statuettes are also documented. A specimen of a male figurine in a sitting position from Vulcănești II suggests a strong connection with the Danube neolithic. The analyzed batch of artifacts shows us the existence of very well-defined cultural and religious traditions, on the other hand, it does not allow us to affirm the existence of craftsmen specialized in the production of anthropomorphic sculpture. We find that the category of artifacts under discussion offers us more characters, more archetypes of a world with accents in the Carpatho-Balkan neo-eneolithic, where of course the feminine divinity of the „Great Goddess” predominates.

The analysis of anthropomorphic statuettes suggests a relative chronological framework and a fairly important role in the prehistoric communities that used them, due to the message they conveyed to their fellow humans and which we are trying to decipher today.

Abstract was elaborated within the research subprogram (Code: 180101) "Historical-archaeological museum heritage: systematization and scientific-cultural valorization" (2024-2027), at The National Museum of History of Moldova.

O reprezentare zoomorfă de tip *amphisbaena* din așezarea eneolitică de la Drăgușeni-Ostrov (jud. Botoșani): considerații morfologice și simbolice

Adela KOVÁCS, Constantin APARASCHIVEI, Alexandru NECHIFOR

Un caz remarcant ca fiind de tip unicat în colecțiile Muzeului Județean Botoșani îl constituie o statueta de la Drăgușeni-Ostrov. Statueta se încadrează într-o categorie separată, determinată de cercetătoarea V. Balabina sub categoria tip 4: *amfisbeni* - statuete cu două capete, ale căror capete se găsesc în părți opuse. Termenul a fost împrumutat de bestiarele medievale, continuând tradiția antică. Denumirea de *amphisbaenas* este folosită și în taxonomia zoologică pentru un gen de șopârle care se pot târî fie cu capul, fie cu coada în față. În limba greacă, *amphisbaena* înseamnă mișcare în două direcții (din *amphis* – în ambele direcții și *baina* – mers, mișcare). V. Balabina identifică trei variante ale aceleiași categorii de artefacte: figurine propriuzise, piese asemănătoare amuletelor și capacele de vase.

Statueta aflată în colecția Arheologie de la Muzeul Județean Botoșani a fost analizată inclusiv de către cercetătoarea V. Balabina. Piesa prezintă o posibilă cariopsă (de secară?), în zona oculară de pe flancul stâng al unuia dintre capete. A fost considerată o posibilă ovină sau bovină cu coarnele rupte, dar, cu siguranță,

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

piesa este întreagă la capete, lipsind doar extremitățile picioarelor. Picioarele prezintă urme de la mici bețișoare circulare, ca și cum statueta ar putea să fi fost suspendată pe un suport fragil din lemn sau ar fi avut picioare mobile. În cazul în care avea picioare mobile, piesa ar fi una de tip compozit, cu mai multe segmente. Adâncitura din abdomen ar putea sugera o tăietură, la fel ca la alte exemplare din mediul cucutenian și nu numai.

Căutând originile acestui tip de reprezentare, am găsit cele mai timpurii referințe în arealul tessalian, dar există descoperiri în arealul bulgar și în arealul culturii Gumelnița, ceea ce ar putea demonstra nu doar o origine sudică a acestui tip de reprezentare, dar și o remanență îndelungată, în spațiu și timp, a acestui tip special de statueta.

A zoomorphic representation of the amphisbaena type from the Eneolithic settlement of Drăgușeni Ostrov (Botoșani County): morphological and symbolic considerations

A case noted as unique in Botosani archaeological collections, is a statuette from Drăgușeni-Ostrov. The statuette can be framed into a separate category, determined by researcher V. Balabina under the type 4 category: amphisbaenas – two-headed statuettes, in which the heads are on opposite sides. The term was borrowed from medieval bestiaries, continuing the ancient tradition. The name amphisbaenas is also used in zoological taxonomy for a genus of lizards that can crawl either with their head or tail in front. In Greek, amphisbaena means movement in two directions (from amphis – in both directions and baina – walking, movement). V. Balabina identifies three variants of the same category of artifacts: figurines themselves, amulet-like pieces and vessel lids.

The statuette in the Archaeology collection at the Botoșani County Museum was also analyzed by researcher V. Balabina. The piece presents a possible caryopsis (of rye?), in the ocular area on the left flank of one of the heads. It was considered a possible sheep or cattle with broken horns, but the piece is certainly whole at the ends, missing only the extremities of the legs. The legs show traces of small circular sticks, as if the statuette could have been suspended on a fragile wooden support, or had movable legs. If it had movable legs, the piece would be a composite type, with several segments. The depression in the abdomen could suggest a cut, as in other specimens from the Cucuteni environment and beyond.

Looking for the origins of this type of representation, we found the earliest references in the Thessalian area, but there are discoveries in the Bulgarian area and in the Gumelnița Culture area, which could demonstrate not only a southern origin of this type of representation, but also a long remanence, in space and time, of this special type of statuette.

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Arta plastică neolitică și eneolitică din Transilvania.
Descoperiri recente din situl Alba Iulia – Lumea Nouă

Mihai GLIGOR

Studiul de față are drept scop prezentarea rezultatelor studiului interdisciplinar asupra unui lot de artefacte incluse în categoria plasticii. Piesele au fost recuperate din săpăturile sistematice și preventive efectuate în perioada 2014-2025 în situl de la Alba Iulia-Lumea Nouă (județul Alba). Artefactele în discuție sunt inventariate în Colecția Arheologică a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Lotul analizat este compus din artefacte din lut ars, constând în: statuete antropomorfe, capace antropomorfe, protome antropomorfe, altare și case miniaturale. Majoritatea artefactelor din lut au beneficiat de scanare 3D și analize arheometrice. Din punct de vedere cultural-cronologic, artefactele aparțin neoliticului mijlociu (cultura Vinča) și eneoliticului timpuriu (grupul cultural Foeni) și se datează între 5000 și 4500 BC.

Transylvanian Neolithic and Eneolithic plastic art.
Recent discoveries from Alba Iulia – Lumea Nouă site

The current research presents the results of an interdisciplinary study applied to a batch of artifacts included in plastic art category recovered from the recent rescue and systematic excavations (2014-2025) carried out in the Alba Iulia-Lumea Nouă site (Alba County). The artifacts were stored in the Archaeological Repository of „1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia. The analyzed lot is composed of burnt clay artefacts, consisting of anthropomorphic statuettes, anthropomorphic lids, anthropomorphic protomes, miniature altars, miniature houses. Most of the clay artifacts have benefited from 3D scanning and archaeometric analyses. From the cultural-chronological perspective, the artifacts belong to the Middle Neolithic (Vinča culture) and the Early Eneolithic (Foeni cultural group) and dates between 5000-4500 BC.

**ABORDĂRI BIOARHEOLOGICE ÎN SPAȚIUL CARPATO-
DANUBIANO-PONTIC (MILENIUL V A.CHR.)**
BIOARCHAEOLOGICAL APPROACHES
TO THE CARPATHO – DANUBIANO – PONTIC SPACE
(5TH MILLENNIUM BC)

Analiza resturilor de pește
din așezările umane din Dobrogea (mileniile VI-V a.Chr.)

Valentin RADU

Cercetările arheologice efectuate în mai multe situri Prehamangia și Hamangia (5700 – 4650 î.Hr.), situate în Dobrogea (vestul Mării Negre), precum Palazu Mare, Cheia, Techirghiol, Constanța, au scos la iveală o faună bogată, reprezentată în principal de mamifere domestice. Astfel, modul de viață predominant pastoral al acestor comunități, așa cum este înregistrat de ansamblurile faunistice, a persistat până la mijlocul mileniului V î.Hr. Însă și resturile altor animale au fost identificate, precum moluștele, peștii, țestoasele sau păsările, atestând interesul pentru exploatarea resurselor din mediu.

În ceea ce privește peștii, speciile identificate sunt atât marine - doradă (*Sparus aurata*), lup de mare (*Dicentrarchus labrax*), calcan (*Pleuronectiformes*), chefal (*Mugil cephalus*), babușcă de mare (*Rutilus frisii*), cât și de apă dulce – sturioni, știucă (*Esox lucius*) plătică (*Abramis brama*), crap (*Cyprinus carpio*), babușcă (*Rutilus rutilus*), somn (*Silurus glanis*), șalău (*Sander lucioperca*). Chiar dacă sedimentul a fost cernut, oasele de pește recuperate sunt puține și provin de la specii diverse. De asemenea, dimensiunile indivizilor (lungimea totală și masa) sunt în general mari sau foarte mari. Este posibil ca lipsa indivizilor de talie mică să fi fost cauzată de o selecție dimensională, cel mai probabil, realizată fie printr-un pescuit realizat în perioada de reproducere, fie prin schimburi de produse. Aceste supoziții au fost făcute pentru peștii de apă dulce identificați la Cheia și Techirghiol.

Pescuitul în mare s-a realizat în zonele litorale cu apă mică sau în lagunele litorale. Deocamdată nicio specie identificată în acest eșantion nu trăiește exclusiv în larg (pelagică), iar alte dovezi ale unui pescuit în larg, mult mai complex, realizat din barcă, nu există. Pescuitul era, probabil, oportunist și sezonier, urmărind perioadele din an când acești pești efectuau migrațiile de hrănire sau de reproducere. Se profita la maximum de vulnerabilitatea speciilor capturate, dar și de accesibilitatea sezonieră la aceste surse. Datele arheologice care certifică prezența speciilor marine ce migrează din Marea Mediterană (precum dorada) demonstrează că la începutul mileniului V î.Hr. salinitatea Mării Negre atinsese valori care permiteau supraviețuirea acestor specii. De asemenea, captura lor în aceste situri confirmă că linia țărmului era apropiată de cea actuală.

Această lucrare a fost susținută printr-un grant al Ministerului Educației și Cercetării din România, CNCS – UEFISCDI, proiectul PN-IV-P1-PCE-2023-1547 (ExLiDo).

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Analysis of fish remains assemblages from human settlements in Dobrogea (6th-5th millennia BCE)

Archaeological research carried out in several Prehamangia and Hamangia sites (5700–4650 BC), located in Dobrogea (western Black Sea), such as Palazu Mare, Cheia, Techirghiol, Constanța, have revealed a rich fauna, represented mainly by domestic mammals. Thus, the predominantly pastoral way of life of these communities, as recorded by the faunal assemblages, persisted until the middle of the 5th millennium BC. However, the remains of other animals have also been identified, such as mollusks, fish, turtles or birds, attesting to the interest in exploiting the resources found in the environment.

As for fish, the identified species are both marine – gilthead sea bream (*Sparus aurata*), sea bass (*Dicentrarchus labrax*), turbot (*Pleuronectiformes*), mullet (*Mugil cephalus*), Black Sea roach (*Rutilus frisii*) and freshwater – sturgeon, pike (*Esox lucius*), bream (*Abramis brama*), carp (*Cyprinus carpio*), roach (*Rutilus rutilus*), catfish (*Silurus glanis*), pike-perch (*Sander lucioperca*). Although the sediment was sieved, the fish bones recovered are few and belong to various species. Also, the sizes of the individuals (total length and mass) are generally large or very large. It is possible that the lack of small individuals was caused by a dimensional selection due to fishing carried out during the spawning season or through trade. These hypotheses were formulated especially for freshwater fish identified at Cheia and Techirghiol.

Sea fishing was carried out in shallow littoral areas or in lagoons. So far, no species identified in this sample lives exclusively offshore and there is no other evidence of a much more complex pelagic fishing, carried out, of course, from a boat. Fishing was probably opportunistic and seasonal, following the periods of the year when these fish migrate for feeding or breeding. Peoples took advantage of the vulnerability of the species, but also of the seasonal accessibility to these sources. Archaeological data that certify the presence of marine species migrating from the Mediterranean Sea such as gilthead seabream also demonstrate that the salinity of the Black Sea had reached values that allowed the survival of these species. Also, their capture at these sites confirms that the shoreline was close to the current one.

This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS - UEFISCDI, project number PN-IV-P1-PCE-2023-1547 (ExLiDo).

Strategii de exploatare a mamiferelor în cadrul comunităților Hamangia din România

Adrian BĂLĂȘESCU

Cercetările arheologice preventive și sistematice efectuate în ultimii 15 ani în Dobrogea au condus la descoperirea de noi situri Hamangia (Techirghiol *Paloda*, Palazu Mare, Constanța *Carrefour*), dar și la restudierea unora mai vechi (Baia). În toate aceste așezări preistorice (Baia, Golovița, Ceamurlia de Jos, Cheia *Vatra Satului*, Constanța *Carrefour*, Techirghiol *Minerva*, Techirghiol *Paloda* și Palazu Mare *Malul Alb*) predomină resturile de mamifere (cca 35.000). Acestea ne furnizează o serie de informații foarte prețioase legate de două activități extrem de importante pentru aceste comunități – creșterea animalelor și vânătoarea.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Eșantioanele culturii Hamangia se caracterizează prin ponderi destul de însemnate ale resturilor de mamifere domestice, între 74% și 98 %, care sugerează că activitatea de creștere a animalelor este foarte importantă. Bovinele ocupă primul loc în aproape toate siturile Hamangia (mai puțin în situl eponim), ele furnizând cea mai mare parte din proteinele animale. Astfel, frecvențele deținute de acestea variază între 33% și 88,3% în cadrul spectrului faunistic total de mamifere al fiecărei așezări Hamangia.

Ovicaprinele se situează pe locul doi în cele mai multe dintre aceste situri, ele prezentând o frecvență destul de mare comparativ cu alte culturi contemporane (Vădastra, Boian, Precucuteni etc). Proporțiile deținute de ovicaprine variază între 10% și 41%, dar în majoritatea siturilor aceste animale prezintă ponderi de peste 25%. Pe baza vârstelor de mortalitate, se observă că bovinele erau exploatate mixt, atât pentru carne, cât și pentru producția de lapte, în timp ce ovicaprinele erau exploatate mai ales pentru carne.

Porcul domestic se pare că nu avea un rol foarte important în alimentație. Acest lucru este evidențiat de frecvențele extrem de reduse deținute de specia respectivă (1-5%), în unele situri (Palazu Mare) fiind absent. Ponderea redusă a suinelor domestice în diferitele așezări Hamangia reflectă în general gradul de sedentarizare a populațiilor preistorice. În aceste condiții ne punem întrebarea dacă absența și/sau prezența lor în procentaje reduse nu ar putea fi pusă pe seama unor populații cu o mai mare mobilitate, având în vedere și procentajele crescute ale cornutelor domestice mari și mici care au nevoie de spații deschise destul de mari.

Câinele, care se întâlnește destul de rar, este de talie medie și el deține procentaje reduse (0,3-4), specia fiind absentă la Palazu Mare. Nu s-au identificat pe oasele de câine urme antropice care să sugereze consumul alimentar al speciei sau prelevarea blănii.

Vânătoarea a fost o activitate ce a avut un rol secundar în paleoeconomia culturii Hamangia, dacă avem în vedere procentajele mici deținute de speciile vâdate (între 2 și 26). Diferite specii de cai sălbatici, foci și diverse specii de delfini se numără printre rămășițele identificate. Principalele specii vâdate sunt hemionul și cerbul.

Această cercetare a fost susținută printr-un grant al Ministerului Educației și Cercetării din România, CCCDI - UEFISCDI, număr proiect PN-IV-P6-6.1-CoEx-2024-0042, în cadrul lui PNCDI IV.

Mammal exploitation strategies within Hamangia communities in Romania

Preventive and systematic archaeological research carried out over the past 15 years in Dobrogea has led to the discovery of new Hamangia sites (Techirghiol Paloda, Palazu Mare, Constanța Carrefour), as well as the re-examination of older ones (Baia). In all these prehistoric settlements (Baia, Golovița, Ceamurlia de Jos, Cheia Vatra Satului, Constanța Carrefour, Techirghiol Minerva, Techirghiol Paloda, and Palazu Mare Malul Alb), mammals remains predominate (approximately 35,000). These provide extremely valuable information related to two very important activities for these communities: animal husbandry and hunting.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

The Hamangia culture samples are characterized by fairly significant proportions of domestic mammal remains, ranging between 74% and 98%, suggesting that animal husbandry was very important. Cattle occupy first place in almost all Hamangia sites (except the eponymous site), providing the majority of animal protein. Their frequencies range between 33% and 88.3% within the total mammalian faunal spectrum of each Hamangia settlement.

Ovicaprines rank second in most of these sites, showing relatively high frequencies compared to other contemporary cultures (Vădastra, Boian, Precucuteni, etc.). Their proportions range between 10% and 41%, but in most sites these animals account for over 25%. Based on mortality ages, it is observed that cattle were exploited in a mixed manner, both for meat and milk production, while ovicaprines were used especially for meat.

The domestic pig appears not to have played a very important role in diet. This is indicated either by the extremely low frequencies of this species (1–5%), or by its absence in some sites (Palazu Mare). The low proportion of domestic pigs in various Hamangia settlements generally reflects the degree of sedentism of prehistoric populations. Under these conditions, one may ask whether their absence and/or low presence could be attributed to populations with greater mobility, especially considering the high percentages of large and small domestic horned animals that require fairly extensive open spaces.

The dog, which appears quite rarely, is of medium size and has low percentages (0.3–4%), being absent at Palazu Mare. No anthropogenic marks suggesting consumption or fur exploitation were identified on dog bones.

Hunting was an activity with a secondary role in the paleoeconomy of the Hamangia culture, given the low percentages of hunted species (between 2% and 26%). Various species of wild horses, seals, and different species of dolphins are among the identified remains. The main hunted species are the hemione and the red deer.

This work was supported by a grant of the Ministry of Education and Research, CCCDI - UEFISCDI, project number PN-IV-P6-6.1-CoEx-2024-0042, within PNCDI IV.

Utilizarea plantelor în Dobrogea în prima parte a mileniului al V-lea a.Chr.

Mihaela-Cristina IACOB, Mihaela GOLEA

Această prezentare își propune să fie o incursiune în utilizarea plantelor în cultura Hamangia, ce reprezintă una dintre principalele manifestări eneolitice timpurii din regiunea vest-pontică, bine documentată în Dobrogea și nord-estul Bulgariei (Berciu, 1966). Totuși, exploatarea resurselor vegetale este slab documentată.

Situl de referință îl reprezintă așezarea Hamangia de la Cheia (jud. Dobrogea), unde săpăturile au documentat activități repetate de ardere asociate cu structuri de locuire (Voinea, Neagu, 2008). Scopul principal este de a oferi identificări arheobotanice (antracologice și carpologice) pentru acest context cultural și de a explora modelele de utilizare a plantelor în mediile domestice.

Absența datelor arheobotanice publicate reflectă o lacună semnificativă în cercetarea arheobotanică a acestui context cultural. Astfel, studiul se concentrează pe determinările de semințe, de exemplu de corn (*Cornus mas*) sau de specii domestice

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

(grâu – *Triticum* sp.), la care se adaugă reprezentarea diferiților taxoni de lemn, fiind indicatori ai alegerii resurselor pentru activitățile domestice și de construire, predominând fragmentele de *Ulmus* sp., *Fraxinus* sp., *Salix/Populus* sp. și *Corylus* sp.

Având în vedere caracterul preliminar al acestei cercetări și absența actuală a seturilor de date comparative pentru cultura Hamangia, rolul acestei prezentări este de a caracteriza spectrul plantelor cultivate și existente, precum și de a discuta exploatarea resurselor de lemn și plante în raport cu mediul local, stabilind un prim cadru de referință pentru această cultură.

The use of plants in Dobrogea in the first part of the 5th millennium BC

This presentation proposes to be an incursion into the use of plants in the Hamangia culture, which hosts one of the main early Eneolithic manifestations in the West Pontic region, well documented in Dobrogea and northeastern Bulgaria (Berciu, 1966). However, the exploitation of plant resources is poorly documented.

The reference site concerns the Hamangia settlement at Cheia (Dobrogea county), where excavations have documented repeated burning activities associated with the dwelling structure (Voinea, Neagu, 2008). The main aim is to provide archaeobotanical identifications (anthracological and carpological) for this cultural context and to explore the patterns of plant use in domestic environments.

*The absence of published archaeobotanical data reflects a significant gap in archaeobotanical research of this cultural context. Thus, the study focuses on seed determinations, for example of hornbeam (*Cornus mas*) or domestic species (wheat – *Triticum* sp.), to which is added the representation of different wood taxa, being indicators of the choice of resources for domestic and construction activities, with fragments of *Ulmus* sp., *Fraxinus* sp., *Salix/Populus* sp. and *Corylus* sp. predominating.*

Given the preliminary nature of this research and the current absence of comparative data sets for the Hamangia culture, the role of this presentation is to characterize the spectrum of cultivated and existing plants, as well as to discuss the exploitation of wood and plant resources in relation to the local environment, establishing a first reference framework for this culture.

Reconstituirea istoriilor de viață ale populației din necropola de la Cernica: gradul de sănătate și cauze ale mortalității determinate prin analiza histologică a cementului și smalțului dentar

Beatrice PERIPOLI, Raluca KOGĂLNICEANU, Angela SIMALCSIK,
Ilenia GENTILE, Emanuela CRISTIANI, Giorgio MANZI, Dušan BORIC

Necropola de la Cernica (România, 5240–4995 a. Chr.) oferă un context deosebit de valoros pentru studierea practicilor funerare din neoliticul târziu în Balcanii de est, datorită caracteristicilor sale distinctive. Aceasta este una dintre cele mai timpurii necropole extramurale și prezintă elemente tipice ritualurilor funerare mezolitice mai vechi, cum ar fi poziționarea extinsă a corpurilor și includerea caninilor perforați de cerb în inventarul funerar. Cu toate acestea, analize bioarheologice extinse nu au fost încă publicate, iar puține studii tehnice avansate au fost realizate asupra resturilor

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

osteo-dentare. Printre aceste metode, histologia dentară permite investigarea unor variabile ale istoriei vieții, precum vârsta la înțârcare și durata vieții, pentru a evalua condițiile de trai ale populațiilor antice în raport cu factorii ecologici.

Acest studiu își propune să reconstruiască longevitatea și copilăria timpurie prin analiza histologică a smalțului dentar și a cementului. Eșantionul include 23 de dinți permanenți proveniți de la 14 indivizi. După secționarea longitudinală a fiecărui dinte, secțiunile subțiri au fost observate la microscop cu lumină transmisă și lumină polarizată, la diferite mărimi (5x, 10x și 20x). Analiza inelelor de cement dentar (Tooth Cementum Annulation – TCA) a fost realizată pentru estimarea vârstei la deces și pentru conturarea profilului de mortalitate al eșantionului. Starea de sănătate în copilăria timpurie a fost evaluată prin analiza microstructurilor smalțului, pentru a identifica markerii incrementalii de stres în timpul formării coroanei dentare.

Vârsta la deces a fost estimată pentru 11 din cei 14 indivizi, pe baza cementului dentar bine conservat. Vârstele estimate variază între 18 și 50 de ani. Analiza omomorfă a smalțului dentar indică faptul că această populație a trecut prin cele mai multe episoade de stres între 10 și 30 de luni de viață, cu un vârf în jurul lunii a 15-a. Această concentrare corespunde infecțiilor și subnutriției din perioada înțârcării. Rezultatele evidențiază valoarea metodelor histologice pentru studierea istoriei vieții populațiilor din trecut. Analiza cementului dentar oferă o estimare mai precisă a vârstei la deces decât metodele tradiționale, în timp ce analiza smalțului oferă informații despre condițiile din prima copilărie, adesea neglijate în bioarheologie din cauza lipsei resturilor subadulte în înmormântările antice.

Reconstructing individual life histories in the Cernica population: health and mortality through histological analysis of dental cementum and enamel

The necropolis of Cernica (Romania, 5240–4995 BCE) provides a particularly valuable context for studying Late Neolithic funerary practices in the eastern Balkans due to its distinctive features. It is among the earliest extramural cemeteries and displays elements typical of older Mesolithic funerary rites, such as the extended positioning of bodies and the inclusion of perforated deer canines among the funerary goods. However, extensive bioarchaeological analyses have not yet been published, and few advanced technical studies have been done on osteo-dental remains. Among these methods, dental histology allows investigation of various life-history variables, such as age at weaning and lifespan, to assess the living conditions of ancient populations in relation to ecological factors.

This study aims to reconstruct longevity and early childhood through histological analysis of dental enamel and cementum. The sample includes 23 permanent teeth from 14 individuals. After sectioning each tooth longitudinally, the thin sections were observed under a transmitted-light microscope with polarized light at different magnifications (5x, 10x, and 20x). The Tooth Cementum Annulation (TCA) analysis was conducted on cementum to estimate individuals' ages at death and to outline the mortality profile of the sample. Health status in early childhood was assessed by analyzing enamel microstructures to identify incremental stress markers during crown formation.

Age at death has been estimated for 11 of 14 individuals based on well-preserved dental cementum. The estimated ages range from 18 to 50 years. Histomorphometric analysis of dental enamel indicates that this population faced the most stress episodes between 10 and 30 months of life, peaking around the 15th month. This concentration aligns with infections and

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

undernutrition during the weaning period. These results highlight the value of histological methods for studying the life histories of past populations. Analyzing dental cementum provides a more accurate estimate of age at death than traditional methods, while enamel analysis gives insights into early-life conditions, which are often overlooked in bioarchaeology due to the lack of subadult remains in ancient burials.

Moduri de procurare a hranei și de gestionare a animalelor în mileniul al V-lea î.Hr.: perspective izotopice privind comunitățile Boian și Kojdadermen – Gumelnița – Karanovo VI

Ana GARCÍA-VÁZQUEZ, Kamen BOYADZHIEV, Petra COMAN
Adrian BĂLĂȘESCU, Mihaela GOLEA, Gabriel VASILE
Valentin RADU, Mihai SECU, Viorel ATUDOREI,
Vasile OPRIS, Cătălin LAZĂR

Prin integrarea seturilor de date publicate cu noi rezultate încă nepublicate de la Gumelnița (România) și Yunatsite (Bulgaria), acest studiu propune o reevaluare izotopică regională a dietei, a practicilor alimentare și a gestionării animalelor în comunitățile Boian și Kojdadermen–Gumelnița–Karanovo VI (KGK VI) din mileniul al V-lea î.Hr., de pe teritoriul actual al României și Bulgariei.

Datele izotopice disponibile indică faptul că acestea au fost societăți predominant agricole, a căror subzistență se baza în principal pe resurse vegetale domestice. Această bază alimentară era completată de fructe și alte plante sălbatice comestibile, de produse provenite de la animalele domestice, inclusiv carne și lactate, precum și de un aport mai variabil de resurse sălbatice terestre și acvatice, în special pești și moluște. Aceste tipare sunt, în linii generale, concordante cu dovezile arheobotanice și arheozoologice disponibile. Mai degrabă decât să indice regimuri de subzistență puternic divergente, datele sugerează existența unui cadru agricol comun la nivel regional, în interiorul căruia ecologiile locale și accesul la resurse specifice au modelat expresia dietei.

Valorile izotopice ale animalelor oferă informații suplimentare despre practicile de creștere și gestionare a acestora. În special, ovicaprinele și bovinele indică o contribuție semnificativă a plantelor sălbatice de tip C4, care, în unele cazuri, pot reprezenta până la aproximativ 25% din dieta lor. Acest tipar este documentat pe o arie geografică extinsă și sugerează că exploatarea mediilor bogate în plante C4 a constituit o componentă recurentă a gestionării animalelor în cadrul acestor comunități.

La nivel uman, una dintre cele mai clare tendințe observate la scară largă este distincția dintre dietele comunităților de pe litoralul Mării Negre și cele din interior, reflectată mai ales în diferențele valorilor $\delta^{13}\text{C}$. Aceste diferențe pot indica aporturi acvatice contrastante. Comunitățile din interior, localizate de regulă în apropierea râurilor, erau probabil influențate într-o măsură mai mare de consumul de pește de apă dulce, în timp ce populațiile de coastă ar fi putut consuma pește marin sau alte alimente de origine marină, deși aparent într-o măsură mai redusă decât s-ar putea anticipa. Aceste tipare par să reflecte diferențe de cadru ecologic și de acces la resurse, mai degrabă decât sisteme economice fundamental diferite.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Bărbații și femeile prezintă, în general, diete similare, cu o suprapunere considerabilă între situri, deși bărbații tind să aibă, în medie, valori $\delta^{15}\text{N}$ ușor mai ridicate, ceea ce poate reflecta un aport zilnic mai mare de proteine provenite din alimente de origine animală. Totuși, Yunatsite se remarcă drept un caz neobișnuit: este singurul sit din setul actual de date în care bărbații prezintă valori $\delta^{15}\text{N}$ mai scăzute decât femeile, în timp ce valorile femeilor rămân în concordanță cu cele observate în alte situri. Un semnal comparabil este sugerat și de un bărbat de la Gumelnița, datat la tranziția dintre milenii al V-lea și al IV-lea î.Hr. Deși aceste tipare sunt remarcabile, ele necesită investigații suplimentare, în corelație cu date cronologice, arheologice și bioantropologice.

Foodways and animal management in the fifth millennium BC: isotopic insights from Boian and Kojdadermen – Gumelnița – Karanovo VI communities

Drawing together published datasets and new unpublished results from Gumelnița (Romania) and Yunatsite (Bulgaria), this study provides a regional isotopic reassessment of diet, foodways and animal management in fifth-millennium BC Boian and Kojdadermen–Gumelnița–Karanovo VI (KGK VI) communities from present-day Romania and Bulgaria.

The available isotopic evidence indicates that these were predominantly agricultural societies whose subsistence relied chiefly on domestic plant resources. This dietary base was supplemented by fruits and other wild plant foods, products from domestic animals, including meat and dairy, and a more variable intake of wild terrestrial and aquatic resources, notably fish and molluscs. These patterns are broadly consistent with the available archaeobotanical and archaeozoological evidence. Rather than pointing to sharply divergent subsistence regimes, the data suggest a shared agricultural framework across the region, within which local ecologies and access to specific resources shaped dietary expression.

Animal isotope values provide further insight into husbandry practices. In particular, ovicaprines and cattle show evidence for a significant contribution of wild C₄ plants, in some cases accounting for up to c. 25% of their diet. This pattern is observed across a wide geographical area and suggests that the use of C₄-rich environments formed a recurrent component of animal management in these communities.

At the human level, one of the clearest large-scale trends is the distinction between Black Sea coastal and inland diets, reflected especially in differences in $\delta^{13}\text{C}$ values. These differences may indicate contrasting aquatic inputs. Inland communities, which were commonly established near rivers, were probably more strongly influenced by the consumption of freshwater fish, whereas coastal populations may have consumed marine fish or other marine-derived foods, although apparently to a lesser extent than might be expected. These patterns seem to reflect differences in ecological setting and resource access rather than fundamentally different economic systems.

Men and women show generally similar diets, with substantial overlap across sites, although men tend to have slightly higher $\delta^{15}\text{N}$ values on average, possibly reflecting a greater daily intake of protein derived from animal-based foods. Yunatsite, however, stands out as an unusual case: it is the only site in the present dataset where men display lower $\delta^{15}\text{N}$ values than women, while the values for women remain consistent with those observed elsewhere. A comparable signal is also suggested by one man from Gumelnița dated to the transition between the fifth and fourth millennia BC. Although these patterns are noteworthy,

they warrant further investigation in combination with chronological, archaeological and bioanthropological data.

**Studiu arheozoologic preliminar privind comunitățile Gumelnița
de-a lungul fazei A1, pe teritoriul României**

David-Alexandru BACIU, Adrian BĂLĂȘESCU

Cultura Gumelnița este bine documentată pentru fazele A2 și B1 (21 de stațiuni din care provin 26 de eșantioane faunistice), însă, paradoxal, faza A1 a beneficiat până în prezent de puține studii arheozoologice, dintre care amintim doar pe cele realizate la Vlădiceasca, Palazu Mare, Taraschina, Însurăței Popina II și Alexandria-Limonagiul. Toate acestea însumează peste 25.000 de resturi faunistice, care provin de la numeroase clase de animale (moluște, pești, reptile, păsări, mamifere).

Această faună abundentă a permis observarea diferitelor tendințe în paleoeconomia acestor comunități eneolitice. În majoritatea siturilor studiate mamiferele au cea mai mare pondere, singura excepție fiind la Taraschina, unde aportul total al celorlalte clase de animale îl depășește pe cel al mamiferelor. Astfel, observăm cum mamiferele (40,5%) se mențin pe primul loc, urmate de moluște (38%), pești (20%), la final fiind reptilele și păsările, ambele sub 2%.

Se observă că în majoritatea așezărilor sunt comunități care se bazează în mare măsură pe creșterea animalelor, singurele diferențe fiind înregistrate la Însurăței și Vlădiceasca, unde animalele vâdate au o pondere relativ mai ridicată. Totodată, ponderea animalelor domestice este predominantă în toate siturile, cu variații între 57,8% la Însurăței Popina II și 99% la Alexandria-Limonagiul. Cele mai intens exploatate sunt bovinele, în patru dintre cele cinci situri, singura excepție fiind Taraschina, unde ovicaprinele se situează pe primul loc. Ponderea bovinelor domestice variază între 29% la Taraschina și 71,6% la Alexandria-Limonagiul.

Ovicaprinele ocupă locul al doilea, cu ponderi ce variază între 8,5% la Însurăței și 53% la Taraschina. O diferență semnificativă între siturile din Muntenia (Alexandria, Vlădiceasca și Însurăței) și Dobrogea (Palazu Mare și Taraschina) este frecvența relativ crescută a ovicaprinelor în Dobrogea, care par a constitui o caracteristică regională, aspect observabil de-a lungul întregii secvențe cronologice a neo-eneolicului dobrogean. Porcinele se situează pe locul trei, cu 0,6% la Taraschina și aproape 10% la Limonagiul. Câinele are un aport redus în toate așezările, de la 1,4% la Însurăței până la 4,4% la Taraschina. Urmele antropice de tăiere identificate pe oasele de câine descoperite în siturile de la Alexandria-Limonagiul și Taraschina sunt rezultatul consumului său alimentar, fapt deloc neobișnuit în cadrul culturii Gumelnița, în toate fazele sale.

În siturile de la Alexandria și Palazu Mare, vânatul are o pondere aproape neglijabilă (1,3%, respectiv 1,4%), spre deosebire de Vlădiceasca și Însurăței, unde acesta atinge valori de 30,3%, respectiv 36,4%. Lista speciilor sălbatice este una bogată, cuprinzând 15 specii: bour, cerb, căprior, mistreț, cal sălbatic, hemion, urs, lup, vulpe, pisică sălbatică, dihor, bursuc, mustelide, castor și iepure de câmp. Cel mai mic număr de taxoni a fost identificat la Palazu Mare (cinci), urmat de Alexandria și Vlădiceasca (opt), apoi de Însurăței cu nouă și Taraschina cu 14 specii.

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

Pe baza valențelor ecologice ale acestor specii, se poate propune o reconstituire a paleomediului din apropierea așezărilor Gumelnița A1.

Preliminary archaeozoological study of the Gumelnița communities belonging to the A1 phase within the territory of Romania

The Gumelnița culture is well documented for phases A2 and B1 (21 sites from which 26 faunal samples originate); however, paradoxically, phase A1 has so far been the subject of only a limited number of archaeozoological studies, among which we may mention those carried out at Vlădiceasca, Palazu Mare, Taraschina, Însurăței Popina II, and Alexandria-Limonagiul. Altogether, these assemblages total over 25,000 faunal remains, belonging to several animal classes (mollusks, fish, reptiles, birds, and mammals).

This abundant fauna has allowed the identification of various trends in the palaeoeconomy of these Eneolithic communities. In most of the studied sites, mammals account for the largest share, the only exception being Taraschina, where the total contribution of other animal classes exceeds that of mammals. Thus, mammals (40.5%) rank first, followed by mollusks (38%) and fish (20%), while reptiles and birds are least represented, both under 2%.

In most settlements, communities relied largely on animal husbandry, with notable differences recorded only at Însurăței and Vlădiceasca, where hunted animals have a relatively higher proportion. At the same time, domestic animals predominate in all sites, with values ranging from 57.8% at Însurăței Popina II to 99% at Alexandria-Limonagiul. Cattle are the most intensively exploited in four out of the five sites, the only exception being Taraschina, where caprines rank first. The proportion of domestic cattle varies between 29% at Taraschina and 71.6% at Alexandria-Limonagiul. Caprines occupy second place, with values ranging from 8.5% at Însurăței to 53% at Taraschina.

A significant difference between the sites in Muntenia (Alexandria, Vlădiceasca, and Însurăței) and those in Dobrogea (Palazu Mare and Taraschina) is the relatively higher frequency of caprines in Dobrogea, which appears to represent a regional characteristic observable throughout the entire chronological sequence of the Neo-Eneolithic in this area. Pigs rank third, with percentages ranging from 0.6% at Taraschina to nearly 10% at Alexandria-Limonagiul. Dogs are poorly represented in all settlements, from 1.4% at Însurăței to 4.4% at Taraschina. Anthropogenic cut marks identified on dog bones discovered at Alexandria-Limonagiul and Taraschina indicate their consumption, a practice not uncommon within the Gumelnița culture in all its phases.

At the sites of Alexandria and Palazu Mare, hunting has a nearly negligible share (1.3% and 1.4%, respectively), unlike Vlădiceasca and Însurăței, where it reaches values of 30.3% and 36.4%, respectively. The list of wild species is rich, comprising 15 taxa: aurochs, red deer, roe deer, wild boar, wild horse, hemione, bear, wolf, fox, wildcat, polecat, badger, other mustelids, beaver, and hare. The lowest number of taxa was identified at Palazu Mare (five), followed by Alexandria and Vlădiceasca (eight), then Însurăței (nine), and Taraschina (14 species).

The International Symposium
Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

PARTICIPANȚI / PARTICIPANTS

1.	AILINCĂI Sorin	Universitatea București
2.	APARASCHIVEI Constantin	Muzeul Județean Botoșani
3.	ASĂNDULESEI Andrei	Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
4.	ATUDOREI Viorel	University of New Mexico
5.	BACIU David-Alexandru	Institutul de Arheologie „V. Pârvan”, București
6.	BĂJENARU Constantin	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
7.	BĂJENARU Radu	Institutul de Arheologie „V. Pârvan”, București
8.	BĂLĂȘESCU Adrian	Institutul de Arheologie „V. Pârvan”, București
9.	BÎRZU Andreea	Muzeul Municipiului București
10.	BODOLICĂ Vitalie	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
11.	BONSALL Clive	University of Edinburgh, United Kingdom
12.	BORIĆ Dušan	Department of Environmental Biology, Sapienza University of Rome, Italy
13.	BORONEANȚ Adina	Institutul de Arheologie „V. Pârvan” București
14.	BOUBY Laurent	CNRS UMR 5554 ISEM, Montpellier
15.	BOYADZHIEV Kamen	National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria
16.	BREZOI Dragoș Viorel	Universitatea „Valahia” din Târgoviște
17.	BURENS Albane	CNRS UMR 5602 Géode, Toulouse, France
18.	CAROZZA Jean-Michel	Université de La Rochelle, UMR Lienss, France
19.	CAROZZA Laurent	CNRS UMR 5602 Géode, Toulouse, France
20.	CASANOVA Emmanuelle	CEA –UMR8212 LSCE, CNRS/ CEA au Laboratoire des sciences du Climat et de l’Environnement /Univ Paris Saclay – Gif-sur-Yvette, France
21.	COLȚEANU Petrică	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

22.	COMAN Petra	ArchaeoScience Universitatea București
23.	CRISTIANI Emanuela	Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome
24.	DOGARU Adelina	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea
25.	DORCU Ioana	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
26.	ERMURACHI Livia	Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
27.	GEORGESCU Ștefan	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
28.	GHEBOIANU Anca Irina	Universitatea „Valahia” din Târgoviște
29.	GENTILE Ilenia	Department of Oral and Maxillofacial Sciences, Sapienza University of Rome
30.	GHEORGHIU Laura	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
31.	GLIGOR Mihai	Universitatea “1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Departamentul de Istorie, Arheologie și Patrimoniu
32.	GOLEA Mihaela	Institutul de Arheologie „V. Pârvan”, București
33.	HAITĂ Constantin	Muzeul Național de Istorie a României, București
34.	HAMAT-GEORGESCU Ana	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
35.	HAȘOTTI Puiu	
36.	HRISTOVA Desislava	Regional Museum of History – Dobrich, Bulgaria
37.	IACOB Mihaela-Cristina	Institutul de Arheologie „V. Pârvan”, București
38.	ILIE Ana	Muzeul Național Curtea Domnească, Târgoviște
39.	IORDACHE Adrian	Universitatea „Valahia” din Târgoviște
40.	IRIMIA Adrian	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
41.	IVANOVA-BIEG Maria	Department of Prehistory and Early History, Johannes Gutenberg University Mainz, Germany

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

42.	KOGĂLNICEANU Raluca	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia Institutul de Arheologie „V. Pârvan” București
43.	KOVÁCS Adela	Muzeul Județean Botoșani
44.	LASCU Marius	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
45.	LAUSCHKE Tim	Department of Prehistory and Early History, Johannes Gutenberg University Mainz, Germany
46.	LAZĂR Cătălin	ArchaeoScience Universitatea București
47.	MAIGROT Yolaine	CNRS UMR 8215 Trajectoires, Paris, France
48.	MĂIȚĂ Manuela	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
49.	MANOLAKAKIS Laurence	CNRS UMR 8215 Trajectoires, Paris, France
50.	MANZI Giorgio	Department of Environmental Biology, Sapienza University of Rome, Italy
51.	MĂRGĂRIT Monica	Universitatea „Valahia” din Târgoviște
52.	MICU Cristian	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea
53.	MIHAIL Florian	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea
54.	MIREA Dragoș	Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”
55.	MISTREANU Eugen	Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
56.	NECHIFOR Alexandru	Muzeul Județean Botoșani
57.	NIKOLOVA Nikoleta	Muzeul de Istorie Dobrici, Bulgaria
58.	NOPCEA Cătălin	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
59.	OPRIȘ Vasile	Muzeul Municipiului București
60.	PANDREA Stănică	Muzeul Brăilei „Carol I
61.	PERIPOLI Beatrice	Department of Environmental Biology, Sapienza University of Rome, Italy

The International Symposium

Dawn of Ancient European Civilization. Fragments from the World of the Thinker

62.	PETRUNEAC Marta	Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”
63.	PHILIBERT Sylvie	CNRS UMR 5608 TRACES, Toulouse, France
64.	PREOTEASA Constantin	Complexul Muzeal Național Neamț - Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni
65.	PROVENZANO Noëlle	CNRS UMR 5140 ASM, Montpellier, France
66.	RADU Valentin	Muzeul Național de Istorie a României, București
67.	SECU Mihai	Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizica Materialelor (INCDFM)
68.	SIMALCSIK Angela	Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română, filiala Iași
69.	SLAVCHEV Vladimir	Varna Regional Museum of History, Bulgaria
70.	ȘTEFAN Cristian Eduard	Institutul de Arheologie „V. Pârvan” București
71.	VAJSOV Ivan	National Archaeological Institute with Museum of the Bulgarian Academy of Sciences / NAIM-BAS, Bulgaria
72.	VASILE Gabriel	Institutul de Arheologie „V. Pârvan”, București
73.	VÁZQUEZ Ana García	ArchaeoScience, Universitatea București
74.	VINTILĂ Camelia Mirela	Muzeul Municipiului București
75.	VOINEA Valentina	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
76.	VULCAN- MOLDOVEANU Katia	Muzeul Național de Istorie a României